

ORTOGRAPIYANG SORSOGANON

Ortograpiyang Sorsoganon

ORTOGRAPIYANG SORSOGANON

Ortograpiyang Sorsoganon

ORTOGRAPIYANG SORSOGANON

Karapatang-sipi © 2024 ng Bicol University at Komisyon sa Wikang Filipino.

RESERBADO ANG LAHAT NG KARAPATAN. Walang bahagi ng librong ito ang maaaring sipiin o gamitin nang walang nakasulat na pahintulot mula sa may-akda at tagapaglalathala.

Ni-layout ni Marx Fidel.

Catalog-in-publication data

Rekomendadong lahok:

Ortograpiyang Sorsoganon :
Ortograpiyang Sorsoganon. --
San Miguel, Maynila : Komisyon
sa Wikang Filipino, [2024], c2024.
pages ; cm

ISBN 978-621-450-326-1 (pbk)
ISBN 978-621-450-327-8 (pdf)

1. Cebuano language -- Orthography and
spelling. 2. Bikol language -- Orthography
and spelling. 3. Filipino language -- Orthography
and spelling. I. Title.

499.212813 PL5649.1 2024 P420240277

Inilathala ng

KOMISYON SA WIKANG FILIPINO
Gusaling Watson, 1610 Kalye J.P. Laurel
San Miguel, 1005 Maynila
Tel. (02) 899-606-70
Email: komfil@kwf.gov.ph
Website: www.kwf.gov.ph

LISTAHAN SAN MGA SULOD

Nilalaman

7	PAUNANG SARITAON Paunang Salita
13	MENSAHE Mensahe
22	GRAFEMA Grafema
32	SILABA NAN PAGSILABA Pantig at Palapanitigan
42	PAHILWAS NA PAG-ISPELING Pagbaybay na Pasalita
50	PASURAT NA PAG-ISPELING Pagbaybay na Pasulát
70	KASO NA KAMBAL-PATINIG Kásong Kambal-Patinig
80	KAMBAL-KATINIG NAN DIGRAPO Kambal-Katinig at Digrapo
86	SALYUHAN SAN E/I NAN O/U Palitang E/I AT O/U

96	MGA BANTAS Mga Bantas
114	LISTAHAN SAN MGA SURMATON Talaan ng mga Salita
128	MGA NAGBILOG SAN ORTOGRAPIYA Mga Bumuo ng Ortograpiya
131	APENDIKS Apendiks
133	SANGGUNIAN Sanggunian

PAUNA NA SURMATON

Paunang Salita

PAUNANG SARITAON

An *Ortograpiya na Sorsoganon* giya san mga pasurat nan paratukdo gamit an sumanton na Sorsoganon. An mga patakaran sa *Ortograpiya na Sorsoganon* nakabase sa *Ortograpiyang Pambansa* na ingagamir sa niyan na panahon puwera sa mga napagkasunduan na mga patakaran na resulta san konsultasyon manungod sa tama na ispeling san mga surmaton. Hinimo an *Ortograpiya na Sorsoganon* para magkamay-on san estandardisado na mga grafema o mga simbolo sa pagsurat nan mga patakaran sa paggamit nan paghilwas san mga simbolo na ini.

An Sorsogonon ingagamit bilang primero na lengguwahe sa hilaga, sentro nan timog na parte san probinsiya san Sorsogon. Nasasakop san hilaga nan sentro san Sorsogon an siyudad san Sorsogon nan an mga munisipyo san Castilla, Casiguran, nan Juban. Samantala, nasasakop san Timog Sorsogon an mga munisipyo san Gubat, Barcelona, Bulusan, Irosin, Bulan, Sta. Magdalena, nan Matnog. An Sorsogonon barayti san lengguwahe na Bisakol o paghahalo san Bisaya nan Bikol na resulta san migrasyon san mga Kabisayaan sa Kabikulan nan an historikal nan politikal nan relasyon san Sorsogon, Samar, na Masbate (Lobel & Tria, 2000; Dery 1991 banggit ni Cunanan, 2015). Pan-o likas na pagkakaiba-iba san mga barayti sa Sorsogon, iba man ang gahoy sa lengguwahe dini. Halimbawa an Hilaga nan Sentro na Sorsogonon ingagahoy man na Masbate Sorsogon pan-o sa pagkakaagid sini san Masbatenyo sa Masbate nan an Katimugan na Sorsoganon naman ingagahoy man na Waray Sorsoganon kay halos magkaagid ini san Waray sa Samar.

PAUNANG SALITA

Ang *Ortograpiyang Sorsoganon* ay gabay sa mga manunulat at mga guro gámit ang salitáng Sorsoganon. Ang mga tuntúnin sa *Ortograpiyang Sorsoganon* ay hango sa *Ortograpiyang Pambansa* na ginagamit sa kasalukuyan, maliban sa mga napagkakasunduang mga tuntúnin na bunga ng diyalogo at konsultasyon tungkol sa tamang pagbabaybay ng mga salita. Ginawa ito upang magkaroon ng estandardisadong mga grafema o mga simbolo sa pagsulat at mga tuntúnin sa paggamit at pagbigkas sa mga simbolong ito.

Ang Sorsoganon ay ginagamit bílang unang wika sa hilaga, sentro, at katimugang bahagi ng probinsiya ng Sorsogon. Nasasakop ng Hilaga at Sentrong Sorsogon ang siyudad ng Sorsogon at mga munisipalidad ng Castilla, Casiguran, at Juban. Samantála, nasasakop ng Katimugang Sorsogon ang mga munisipalidad ng Gubat, Barcelona, Bulusan, Irosin, Bulan, Sta. Magdalena, at Matnog. Ang Sorsoganon ay barayti ng wikang Bisakol o paghahalo ng wikang Bisayá at Bikol na dulot ng migrasyon ng mga Kabisayaan patúngong Kabikulan at malápit na ugnayang historikal at politikal ng Sorsogon, Samar, at Masbate (Lobel & Tria, 2000; Dery 1991 banggit ni Cunanan, 2015). Dahil sa likás na pagkakaiba-iba ng mga barayti sa Sorsogon, iba-iba rin ang tawag sa wika dito. Halimbawa ang Hilagang Sentrong Sorsoganon ay tinatawag din na Masbate Sorsogon dahil sa pagkakahalintulad nitó sa wikang Masbatenyo ng Masbate at ang Katimugang Sorsoganon naman ay tinatawag din na Waray Sorsoganon dahil malápit ito sa Waray ng Samar.

May nagkapira na pag-aadal sa Sorsoganon. Sa survey ni Eco (1996) sa mga diyalekto na ingagamit sa onom na munisipalidad san Sorsogon kaupod an Donsol, Sorsogon, Bacon, Gubat, Casiguran, nan Sta. Magdalena, naimod niya an pagkakaiba-iba san mga diyalekto na resulta san mga ponohikal nan morpolohikal na proseso. Nagpokus man si Escalante (1978) sa pag-adal san barayti sa katimugan na Sorsogon na insusumaton sa munisipalidad san Gubat. Samantala, isinurat ni Nolasco (1994) ang grammar san Sorsoganon na insusurmaton sa Hilaga o Sentro san Sorsogon. Pareho insabi nira Escalante nan Nolasco na dako ang impluwensiya san Bisaya sa mga barayti sa probinsiya san Sorsogon.

May-on man sin mga pag-aadal na inupod an Sorsogon sa paggugrupo san mga lengguwahe sa Bicol (Mintz, 1973; McFarland 1974, 1983; Lobel & Tria, 2000). Tinungkusan san mga pag-aadal na ini diri lang ang pagkakapareho san tunog nan surmaton kundi pati man an morpolohiya, sintaks, nan historikal na pag-uswag san mga lengguwahe. Manungod sa mga pag-aadal na ini, may upat na grupo an mga barayti sa Sorsogon na nakaagid sa Waray, Masbatenyo, Bikol nan Sirangan na Miraya. Unabot sin kinse anyos bag-o uli pinag-adalan an mga barayti sa Sorsogon. Naghimo si Cunanan (2015) sin internal na pagreparo nan pag-aadal sa mga barayti sa napulo na munisipalidad san Sorsogon nan diri na inupod an iba pa na grupo base sa pagkakapareho san mga surmaton nan bundle san isogloss.

Manungod sa 2015 Census of Population san Philippine Statistics Authority, 40% san populasyon san Sorsogon insusurmaton an Timog Sorsoganon, 31% naman an nagagamit san Hilaga/Sentro na Sorsoganon. Mas diyo an populasyon san mga nagsusumarton san barayti pareho san Central Bikol (23%) nan Sirangan na Miraya (6%). Mas daghan an naggagamit san Timog Sorsoganon kaya isinurat dini maiupod sa ortograpiya na ini intero na varyant san lengguwahe. Puwede man na diri eksakto maipaliwanag san salin sa Filipino an kahulugan san magkapira na surmaton sa Sorsoganon.

May ilang pag-aaral sa wikang Sorsoganon. Nagsagawa ng survey si Eco (1969) sa mga diyalektong ginagamit sa anim na munisipalidad ng Sorsogon kasama ang Donsol, Sorsogon, Bacon, Gubat, Casiguran, at Sta. Magdalena. Nakita niya ang pagkakaiba-iba ng mga diyalekto na resulta ng mga ponolohikal at morpolohikal na proseso. Pinagtuonan naman ng pansin ni Escalante (1978) ang barayti sa Katimugang Sorsogon na sinasalita sa sentrong Sorsogon. Parehong isinaad nina Escalante at Nolasco na malaki ang impluwensiya ng wikang Bisayá sa mga barayti sa probinsiya ng Sorsogon.

Mayroon ding mga pag-aaral na isinama ang Sorsogon sa paggugrupo ng mga wika sa Bicol (Mintz, 1973; McFarland 1974, 1983; Lobel & Tria, 2000). Sinuri ng mga pag-aaral na ito na hindi lámang ang pagkakapareho ng tunog at salita kundi pati na rin ang morpolohiya, sintaks, at historikal na pag-unlad ng mga wika. Sa pangkalahatan, may apat na grupo ang mga barayti sa Sorsogon na may pagkakahalintulad sa Waray, Masbatenyo, Sentrong Bikol, at Silangang Miraya. Inabot ng labinlimang taón bago muling pinag-aralan ang mga barayti sa Sorsogon. Nagsagawa si Cunanan (2015) ng internal na pagsusuri ng mga barayti sa sampung munisipalidad ng Sorsogon at hindi isinama ang iba pang wika sa Bikol. Katulad ng mga naunang pag-aaral, binukod din niya ang mga barayti sa apat na grupo base sa pagkakapareho ng mga salita at bundle ng isogloss.

Ayon sa 2015 Census of Population ng Philippine Statistics Authority, 40% ng populasyon ng Sorsogon ay sinasalita ang Katimugang Sorsoganon, 31% naman ay ginagamit ang Hilaga/Sentrong Sorsoganon. Mas maliit ang populasyon ng mga nagsasalita ng barayti tulad ng Sentral Bikol (23%) at Silangang Miraya (6%). Mas marami ang gumagamit ng Katimugang Sorsoganon kung kaya't isinulat dito ang kasalukuyang ortograpiya. Dahil sa likás na pagkakaiba-iba ng mga salita sa Sorsogon, hindi maisasama sa ortograpiyang ito lahat ng varyant ng wika. Maaaring hindi rin lubos na maipahiwatig ng mga salin sa Filipino ang kahulugan ng ilang salita sa Sorsoganon.

MENSAHE

Mensahe

MENSAHE

Igot sa boot na pataratara sa Bicol University College of Education, University of Santo Tomas-Bikol Studies Center, Komisyon sa Wikang Filipino, sa mga parasurat nan paraimod kun tama, sa paghatag sin panahon nan pagbuhos sin kusog nan orag para mabilog an *Ortograpiyang Sorsoganon!* Aram san kadaghanan na halaba nan masakit na paagi an rinabasan dangan maabot ini na kaburut-on.

Wara sin alpabeto o giya sa ortograpiya na wara sala lalo na kun ini na ortograpiya buhay nan padagos na nagbabag-o. An surumaton na Sorsoganon (Timog Sorsoganon) ay may buhay, mabaskog, padagos na nagbabag-o nan nag-uuswag. An pagkasarayo na paghiwag san Bicol University College of Education, University of Santo Tomas-Bikol Studies Center, Komisyon sa Wikang Filipino, at Kagawaran ng Edukasyon tunay na orgolyo kay makadanun ini para rabos na Sorsoganon magkasarabutan. Sa paagi sini na *Ortograpiyang Sorsoganon* mas mauswag an komunikasyon nan edukasyon. Makadanun ini sa paghimo sin mga gagamitun sa pagtukdo nan mao an magiging susog para mas yumaman nan tumalubo an mga kaaraman nan kakayahan san mga paraadal na Sorsoganon. Magagamit man ini para sa mga opisina san gobyerno sa pagbayabay san mga impormasyon nan paghatag serbisyo na masasabutan san kadaghanan. Sa paagi san ortograpiyang ini, mahahatagan onra an iba pa na tawo na deri aram an Sorsoganon na maadalan nan maaraman an ato surumaton.

Tunay talaga na masasabi nato na an ortograpiyang ini may mutang sa niyan na panahon nan pamana sa mga masunod pa na henerasyon na mga Sorsoganon maorag sa sadire na surumaton nan may mayad na kaburut-on nan pagmaw-ot para sa ato nasyon.

WILLIAM E. GANDO

Pansangay na Tagapamanihala ng mga Paaralan
Kagawaran ng Edukasyon
Tanggapang Pansangay ng Sorsogon

MENSAHE

Maalab na pagbatí sa Bicol University College of Education, University of Santo Tomas-Bikol Studies Center, Komisyon sa Wikang Filipino, sa mga manunulat, at tagasuring naglaan ng oras at nagbuhos ng lakas at talino upang mabuo ang *Ortograpiyang Sorsoganon!* Batid ng lahat na mahaba at mabusising proseso ang pinagdaanan bago makamit ang dakilang adhikang ito.

Walang anumang alpabeto o gabay sa ortograpiya ang perpekto o pinal lalò na kung ito'y palatitikan ng isang wikang buháy at patúloy na nagbabago. Ang wikang Sorsoganon ay isang buháy, malusog, patúloy na nagbabago, at umuunlad na wika. Gayunpaman, ang nagkakaisang pagkilos ng Bicol University College of Education, University of Santo Tomas-Bikol Studies Center, Komisyon sa Wikang Filipino, at Kagawaran ng Edukasyon ay tunay na kahanga-hanga dahil tiyak na makatutulong ito upang maabot ng wikang Sorsoganon ang estandardisadong antas lalò na sa ispeling o pagsulat sa wikang Sorsoganon. Sa pamamagitan ng nabuong *Ortograpiyang Sorsoganon*, mas mapagyayaman nitó ang komunikasyon at edukasyon. Makatutulong ito lalò na sa pagbuo ng mga kagamitang pantúro na siyáng magpapayaman sa kasanayan ng mga mag-aarál na Sorsoganon. Magagamit din ito ng iba pang tanggapan ng pámahalaan sa paghahatid ng impormasyon at serbisyo publikong mas nauunawaan ng nakararami. Sa pamamagitan din ng ortograpiyang ito, mabibigyan ng pagkakataon ang ibang táong hindi katutubong nagsasalita ng Sorsoganon na mapag-aralan at matutuhan din ang aming wika.

Tunay ngang ang ortograpiyang ito ay maituturing na makabuluhan sa kasalukuyang panahon at pamana sa mga susunod na henerasyon ng Sorsoganon—matatas sa sariling wika at may mabuting adhika para sa bansa.

WILLIAM E. GANDO

Pansangay na Tagapamanihala ng mga Paaralan
Kagawaran ng Edukasyon
Tanggapang Pansangay ng Sorsogon

MENSAHE

Maikokonsiderar na isad sa mayad na paagi san tawo sa pakikipagsapalaran nan pakihalobilo sa kinab-an na saiya na inhihiwagan an lengguwahe. Dahil didi naipapaabot nan nasasabutan san kada tawo an saindang kaisipan, kaborot-on, paniniwala, kultura, nan iba pa.

Apesar na "Bikol" man an tawag sa gabos namon na suromaton, laen aram san kadamuan na nagkapira pa na suromaton an ginagamit sa probinsiya namon. Manlaen-laen na Bikol Sorsogon an kirilala man lalo na idto na may halong Waray o mas kilala sa suromaton na Bisakol, hinalo na Bisaya nan Bikol, Bikol Miraya, Bikol West Albay nan iba pa. Marereparo man an pagkakaiba-iba san tono nan suromaton sa ibang banwa na nagiging palatandaan na san lugar. An mayormenteng paktor sa pagkakapareho nan pagkakaiba san mga lengguwahe sa Sorsogon dahilan na siguro san saamon na lokasyon, geographically.

Puwede ser na hanggang niyan wara malinaw na nakarekord na ortograpiya san lengguwaheng Sorsogon kung kaya dako-dako na onra para sa saamon na mga Sorsoganon an maiintra sa pagbilog sin *Ortograpiyang Rinkonada* nan Sorsogon sa paagi san Bicol University College of Education, University of Santo Tomas-Bikol Studies Center, nan an Komisyon sa Wikang Filipino nan iba pa na sektor sa pagbilog san libro na ine.

An libro na ine amo an dako-dako na susi para madeterminaran an lingguwistikong katangian san mga lengguwaheng Sorsogon, maging an pagkakaigwa sin giya para masimbagan an pagkakaiba nan pagkakapareho san mga lengguwahe na ginagamit san saamon na mga kahimanwa lalong-lalo na para mas na makilala an mayaman na kultura san saamon na probinsiya.

Bulahos nan odok sa boot an saamon na pasasalamat sa pagkilala sa nagbilog nan nasa likod kan libro na ine. Mabuhay an pagpapayaman kan lengguwaheng Sorsoganon.

HON. EDWIN “BOBOY” B. HAMOR

Gobernador
Lalawigan ng Sorsogon

MENSAHE

Maikokonsiderang isang mabisang kasangkapan ng tao sa pakikipagsapalaran at pakikipag-ugnayan sa mundong kaniyang ginagalawan ang Wika. Dahil dito naipahahayag at nauunawaan ng bawat tao ang kanilang kaisipan, damdamin, paniniwala, kultura, at iba pa.

Bagaman 'Bikol' din ang tawag sa lahat ng aming mga diyalekto, hindi lingid sa kaalaman ng lahat na samot-saring mga barayti ang salitang ginagamit sa aming lalawigan. Ilang kilalang barayti ng Bikol Sorsogon ay ang barayti na may halong Waray o mas kilala sa salitang Bisakol, pinaghalong Bisaya at Bikol, Bikol Miraya, Bikol West Albay, at marami pang iba. Mapapansin din ang pagkakaiba-iba ng tono ng pananalita ng ilang bayan na naging pagkakakilanlan ng lugar. Ang pangunahing salik sa pagkakatulad at pagkakaiba ng mga wikain sa Sorsogon ay ang aming lokasyong heograpikal.

Marahil hanggang sa ngayon ay walang malinaw na naitalang ortograpiya ng wikang Sorsogon kung kayâ, malaking karangalan para sa aming mga Sorsoganon ang mapabilang sa pagbuo ng *Ortograpiyang Rinkonada* at Sorsogon sa pamamagitan ng Bicol University College of Education, University of Sto. Tomas-Bikol Studies Center, at ng Komisyon sa Wikang Filipino at iba pang sektor sa pagbuo ng aklat na ito.

Ang aklat na ito ay isang malaking susi upang matukoy ang lingguwistikong katangian ng mga wikain sa Sorsogon, maging ang pagkakaroon ng gabay para masagot ang pagkakaiba at pagkakatulad ng mga wikang ginagamit ng aming mamamayan lalong-lalo na para mas makilala ang mayamang kultura ng aming probinsiya.

Taos-puso ang aming pasasalamat at pagkilala sa lahat ng bumuo at nasa likod ng aklat na ito. Mabuhay ang pagpapayabong ng wikaing Sorsoganon.

HON. EDWIN “BOBOY” B. HAMOR

Gobernador
Lalawigan ng Sorsogon

MENSAHE

An gabos na bagay, nagpupoon sa tataramon. Ano man na konsepto dae mahahaman kun dae ini na konkreto sa paagi nin tataramon. Mala ngani an Diyos iyo an tataramon, asin an tataramon nanitawo. Puon pa kaito sagkod ngonyan, nabubuhay an tawo asin an kinaban sa kabilugan kan tataramon. Dae ko masasabutan kun ano an kaabutan ta kun dae man lamang kita nagkaigwa nin dalan sa pagtaram. Ano daw an kinaluwasan kan kinaban kun dae man lamang nagkaigwa ki mga tataramon na naging diyalekto na naging tataramon kan gabos? Garo an luwas ta kaiyan, dae man na mga pagsarabot sa mga bagay-bagay. Dae nin mga matuninong nap ag ako ki mga kaisipan ta dae man nin dalan sa pagsabot.

Kun kaya ako naoogma asin nakakamati ki dakulang pag-orgulyo huli ta kita digdi sa Bicol University nagkaigwa nin pakikisumaro sa Komisyon sa Wikang Filipino asin sa UST-Bikol Studies Center ngani na magkaigwa nin pagbilog ki sarong ortograpiya sa tataramon nin Sorsoganon. Ini marahayon na pagpuon-puon kan pagpadaos kan pagpadaba ta sa mga tataramon na masasabi tang satuya sana asin gikan digdi talaga sa Bikol. Saro sa dakulang kaipuhan sa lado nin pagtukdo sa ngonyan sa mga kaakian iyo an pagkanuod sa sadiring tataramon na dara kan bagong K-12 kurikulum. An mga paratukdo ta saro sa pinakamakakagamit kaining ortograpiya ta nganing an MTB-MLE matanos na magibo.

Alagad an pinakamarhay na binhi kaining ortograpiyang naginibuhan, iyo an pagtao nin dalan sa padagos na pagbuo asin pagpuon ng pagpadaba bako sana sa kulturang Bikolnon kundi an padagos na pagbuhay kan satuyang sadiring tataramon. An pagpadaba, paggamit nin marhay asin matanos kan sadiring tataramong Bikolnon iyo an orgulyo bako sana kan mga Bikolano kundi satuyang gabos na mga Pilipino. Siisay pa man an maisip nin karahayan kundi kita man sana ta nakakaaram nin satuyang pangangaipo? Sabi ngani, an pagataman sa sadiring tataramon, pag-ataman sa kultura. An pag-atamsan sa kultura, iyo man an pag-ataman sa buhay nin lambang saro; ta an tataramon iyo an nagtatao nin buhay sa pasairing sa pagtalubo bilang tawo asin bilang sarong komunidad.

Dakulang salamat sa gabos na imbuwelto sa paghaman kaning magayon, marhay, asin malaman na ortograpiya.

Lugod maginguha pa kita gabos sa padagos napagbilog kan iba pa man na mga ortograpiya digdi satuyang padabang Bicol.

ARNULFO MASCARIÑAS

SUC President IV
Bicol University

MENSAHE

Ang lahat ng bagay, nagsisimula sa salita. Ano man na konsepto hindi mabubuo kung wala ang salita o wika. Kayâ nga ang Diyos ay naging Salita at ang Salita ay nagkatawang-tao. Mula noon hanggang ngayon, nabubuhay ang tao at ang daigdig sa kabuohan ng salita. Hindi ko lubos maintindihan kung ano ang mararating natin kung hindi man lâmanng tâ yo nagkaroon ng daân tûngo sa pagsasalita. Ano kayâ ang kinalabasan ng mundo kung hindi man lâmanng tâyo nagkaroon ng wika o salita na naging diyalekto na ginagamit ng lahat? Marahil ang kinahinatnan natin ay kamangmangan o pagiging walang alam sa mga bagay-bagay. Wala tâyo ng mga mahinahong pagtanggap sa mga kaisipan dahil wala tâyo ng tulay tûngo sa pagkaintindi.

Kayâ akô ay nagagalak at nakararamdam ng malaking karangalan dahil dito sa Bicol University nagkaroon ng pakikiisa sa Komisyon sa Wikang Filipino at UST-Bikol Studies Center upang magkaroon ng pagbuo ng isang Ortograpiya sa salitang Sorsoganon. Ito ay isang mabuting panimula sa pagpapahalaga sa mga salitang masasabi nating likas na sa atin; mga wika na túbong Bikol. Isa sa napakalaking pangangailangan sa pagtuturo sa ngayon sa mga kabataan ay ang pagkatuto sa sariling salita na dalâ ng bagong kurikulum na K-12. Ang mga guro natin ay isa sa pinakamakikinabang sa paggamit nitóng ortograpiya upang maging maayos ang pagtutúro gámit sa MTB-MLE.

Subalit ang pinakamabuting bunga ng nagawang ortograpiya ay ang pagbibigay-daân sa patúloy na pagbuo at pagpapahalaga hindi lâmanng sa kultura ng Bikol, kung hindi sa patuloy na pagbibigay búhay ng ating sariling salita o wika. Ang pagpapahalaga, mabuting paggamit ng ating sariling salita o wika ng Bikol ay isang karangalan hindi lâmanng ng mga Bikolano, kung hindi ng buong Pilipino. Sino pa ba naman ang mag-iisip ng mabuti kung hindi tâyo rin lang naman na nakaalam ng ating pangangailangan? Sabi nga, ang pagpapahalaga sa sariling salita o wika, ay pagpapahalaga at pangangalaga sa kultura. Ang pag-aalaga sa kultura ay pag-aalaga rin sa búhay ng bawat isa; dahil ang salita ay siyang nagbibigay búhay patúngo sa pag-unlad bilang tao at bilang isang komunidad.

Maraming salamat sa lahat ng nagtaguyod sa pagbuo ng isang maganda, mahusay, at napapanahong ortograpiya.

Nawa'y mahikayat tâyong ipagpatuloy ang paggawa o pagbuo ng ortograpiya ng iba't ibang salita o wika dito sa ating minamahal na rehiyong Bikol.

ARNULFO MASCARIÑAS

SUC President IV
Bicol University

MENSAHE

Importante an pagkakamay-on san nakaimprenta na ortograpiya sa ato komunidad lalo na sa edukasyon. Sa pagtukdo san Mother Tongue, sayo na ulang sa mga paratukdo an wara basehan kun pan-o isusurat nan hihilwason sin tama an mga surumaton sa diyalekto san lugar o Mother Tongue. An paghimo san ortograpiya, an naging solusyon sini.

An kopya san ortograpiya na Southern Sorsoganon magigin daku na danon sa mga paratukdo. Dalan man ini para mas mapatalubo nan mamantinig an diyalekto na Southern Sorsoganon. Mapapangatamanan man sini an yaman san kultura nan lengguwahe san mga taga-Barcelona, Bulan, Bulusan, Gubat, Irosin, Matnog nan Sta. Magdalena san probinsiya san Sorsogon.

Sa niyan, sayo na pasasalamat asin saludo sa mga tawo sa likod sini na proyekto. Sa mga nanginot sini, mga nagsurat, sa TAP, KWF nan sa mga stakeholders san pito na banwa sa Sorsogon na ang surumaton na gingagamit Southern Sorsoganon salamatnon sa hinatag niyo na tabang nan suporta basi mabilog ini na manwal.

Gihapon, salamatnon. Kaupod niyo kami sa pagbilog san mga programa na nagpoprotekta nan nagpapatalubo sin manlain-lain na diyalekto san ato rehiyon. Diyos mabalos.

JOSE L. DONCILLO, CESO V

Pansangay na Tagapamahala ng mga Paaralan
Probinsiya ng Sorsogon

MENSAHE

Ang pagkakaroon ng ortograpiya na disentang nakalimbag ay mahalaga sa lipunan at higit na mahalaga sa larangan ng edukasyon. Sa pagtuturo ng asignaturang Mother Tongue isang kawalan sa mga guro na walang batayan kung paano isusulat at bibigkasin nang wasto ang mga salita sa diyalekto ng lugar o Mother Tongue at ang gawaing ito ang nagbigay tugon dito.

Ang sipi ng Ortograpiyang Southern Sorsoganon (Bisakol) ay magsisilbing daan sa pagpapayaman at pagpapanatili ng diyalektong Southern Sorsoganon. Mapapangalagaan din nitó ang yaman ng kultura at wika ng mga taga-Barcelona, Bulan, Bulusan, Gubat, Irosin, Matnog, at Sta. Magdalena ng lalawigan ng Sorsogon.

Sa pagkakataóng ito, isang taos-pusong pasasalamat at pagpupugay sa mga tao sa likod ng adhikaing ito. Sa mga tagapayo, mga manunulat, sa TAP, KWF at gayundin sa mga stakeholders ng pitóng lalawigan na ang diyalekto ay Southern Sorsoganon maraming salamat sa tulong at suporta na ibinigay ninyo upang mabuo ang manwal na ito.

Sa muli, maraming-maraming salamat. Kaisa ninyo kami sa pagbuo ng mga programang nagpoprotekta at nagpapayaman ng iba't ibang diyalekto ng ating rehiyon. Pagpalain po kayó ng Poong Maykapal.

JOSE L. DONCILLO, CESO V

Pansangay na Tagapamahala ng mga Paaralan
Probinsiya ng Sorsogon

1 | GRAFÉMA

An grafema sayo na parte o grupo san mga parte sa sistema san pagsurat. Puwede ini sayo na letra, kumbinasyon sin mga letra, nan diri letra.

1.1 Letra

Simbolo an mga letra san kada tunog sa pagsumaton. An Alpabeto na Sorsoganon inbibilog san baynte-otso (28) na letra. May-on ini lima (5) na patinig (a,e,i,o,u) nan baynte-tres (23) na katinig (b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, ñ, ng, p, q, r, s, t, v, w, x, y, z). Walo (8) sa mga ini hinudam na mga letra (c, f, j, ñ, q, v, x, z).

Aa ey	Bb bi	Cc si	Dd di	Ee i	Ff ef	Gg ji
Hh eyts	Ii ay	Jj jey	Kk key	Ll el	Mm em	Nn en
Ññ enye	NGng enji	Oo o	Pp pi	Qq kyu	Rr ar	Ss es
Tt ti	Uu yu	Vv vi	Ww dobolyu	Xx eks	Yy way	Zz zi

1.2 Diri Letra

An mga diri letra inbibilog san mga tuldik nan mga bantas. Ingagahoy na tuldik an mga simbolo na inbubutang sa itaas san letra para irepresentar an nagkapira na unog o paagi san paghilwas.

Tuldik	Gámit	Tunog	Grapema
Pahilis (´)	A tuldik na pahilis nagsisimbolo ka ruon saka aba. Ibinubutang adi	/sa.lug/ /sa.'lug/	sálog 'ílog' salóg 'sahíg'

1 | GRAFÉMA

Ang grafema ay isang bahagi o pangkat ng mga bahagi sa sistema ng pagsulat. Ito ay maaaring isang titik, kombinasyon ng mga titik, at di-titik.

1.1 Titik

Ang mga titik ay simbolo ng bawat tunog sa pagsasalita. Ang alpabetong Sorsoganon ay binubuo ng dalawampu't walóng (28) titik. Ito ay may limang (5) patinig (a,e,i,o,u) at dalawampu't tatlong (23) katinig (b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, ñ, ng, p, q, r, s, t, v, w, x, y, z). Walo (8) sa mga ito ay hiram na titik (c, f, j, ñ, q, v, x, z).

Aa ey	Bb bi	Cc si	Dd di	Ee i	Ff ef	Gg ji
Hh eyts	Ii ay	Jj jey	Kk key	Ll el	Mm em	Nn en
Ññ enye	NGng enji	Oo o	Pp pi	Qq kyu	Rr ar	Ss es
Tt ti	Uu yu	Vv vi	Ww dobolyu	Xx eks	Yy way	Zz zi

1.2 Di-Titik

Binubuo ng mga tuldik at bantas ang mga di-titik. Tinatawag na tuldik ang mga simbolong inilalagay sa itaas ng titik para katawanin ang iilang tunog o pamamaraan ng pagbigkas.

Tuldik	Gámit	Tunog	Grapema
Pahilis (´)	A tuldik na pahilis ay sumisimbolo sa diin at haba. Inilalagay ito sa itaas ng patinig.	/sa.lug/ /sa.'lug/	sálog 'ílog' salóg 'sahíg'

Tuldik	Gamit	Tunog	Grapema
Paiwa (`)	An paiwa ingagamit para irepresentar an impit na tunog (glottal stop) sa silaba na wara duon. Inbubutang ini sa itaas san patinig na may kasunod na impit.	/pa.ha?/ /'hig.da?/	pâhâ' 'úhaw' higdâ 'higâ'

An paggamit san mga minasunod na bantas kapareho san sa Filipino.

.	Tuldok
?	Tandang Pananong
!	Tandang Padamdang
,	Kuwit
;	Tuldok kuwit
:	Tutuldok
'	Kudlit
-	Gitling
" "	Panipi
()	Panaklong
[]	Braket
...	Elípsis

An gitling nagsisimbolo man sa impit na tunog na may kasunod na patinig sa butnga san surmaton. Inbubutang ini sa unahan san patinig na insusundan san impit o sa butnga san duwa na silaba.

Halimbawa:

/bag.ʔot/ bág-ot
/'tam.ʔis/ tám-is

Imudon an nasa Kapitulo 8 para sa mga patakaran sa paggamit san mga bantas.

Tuldik	Gamit	Tunog	Grapema
Paiwa (`)	Ang paiwa ay ginagamit upang katawanin ang impit na tunog (glottal stop) sa pantig na walang diin. Inilalagay ito sa itaas ng patinig na may kasunod na impit.	/pa.h a?/ /'hig.da?/	pâhâ' 'úhaw' higdâ 'higâ'

Katulad sa Filipino ang paggamit ng sumusunod na bantas.

.	Tuldok
?	Tandang Pananong
!	Tandang Padamdang
,	Kuwit
;	Tuldok kuwit
:	Tutuldok
'	Kudlit
-	Gitling
" "	Panipi
()	Panaklong
[]	Braket
...	Elípsis

Ang gitling ay sumisimbolo rin sa impit na tunog na may kasunod na patinig sa gitna ng salita. Inilalagay ang gitling sa unahan ng patinig na sinundan ng impit o sa pagitan ng dalawang pantig.

Halimbawa:

/bag.ʔot/ bág-ot 'pawis'
/'tam.ʔis/ tám-is 'tamís'

Tingnan ang Kabanata 8 para sa mga tuntúnin sa paggamit ng mga bantas.

1.3 Minimal na Pares

Mao ini an mga minimal na pades na nagpapatunay sa mga ponema san Sorsoganon.

Ponema	Tunog	Grafema	Tunog	Grafema
/p/, /b/	/pu.'tuk/	putók 'putók'	/bu.'tuk/	butók 'bigkís'
	/'pa.su/	páso 'lákad'	/'ba.su/	báso 'báso'
	/pu.'nuʔ/	punô 'punô'	/bu.'nuʔ/	bunô 'saksák'
/r/, /d/	/'bi.ra/	bíra 'hilátà'	/'bi.da/	bída 'bída'
	/'ba.riʔ/	barì 'bàlì'	/'ba.diʔ/	bádì 'baká'
/t/, /d/	/tu.'kuʔ/	tukô 'tukô'	/du.'kuʔ/	dukô 'yukô'
	/ta.'kup/	takóp 'takíp'	/da.'kup/	dakóp 'húli'
	/'tu.da/	túda 'tòdo'	/'du.da/	dúda 'dúda'
/k/, /g/	/'su.kuʔ/	sukò 'súkò'	/'su. guʔ/	sugò 'útos'
	/'ka.huy/	káhoy 'káhoy'	/'ga.huy/	gáhoy 'táwag'
	/ka.'mut/	kamót 'kamáy'	/ga.'mut/	gamót 'ugát'
	/sa.'kaŋ/	sakáng 'sakáng'	/sa.'gaŋ/	sagáng 'sanggalang'
	/tu.'kaʔ/	tukâ 'tukâ'	/tu.'gaʔ/	tugâ 'ámin/ pangâkò'
/?/, ∅	/'ba.gaʔ/	bagà 'bágà / bahagi ng katawan ng tao'	/'ba.ga/	bága 'bága / gátong o uling na may ningas'
	/ba.'tiʔ/	batî 'diníg'	/ba.'ti/	batí 'batí'
	/'su.kaʔ/	sukâ 'súkà / likido na pinaásim'	/'su.ka/	súka 'súka / hindi sinasadyang paglabas ng lamán ng tiyan'

1.3 Minimal na Pares

Ito ang mga pares minimal na nagpapatunay sa mga ponema ng Sorsoganon.

Ponema	Tunog	Grafema	Tunog	Grafema
/p/, /b/	/pu.'tuk/	putók 'putók'	/bu.'tuk/	butók 'bigkís'
	/'pa.su/	páso 'lákad'	/'ba.su/	báso 'báso'
	/pu.'nuʔ/	punô 'punô'	/bu.'nuʔ/	bunô 'saksák'
/r/, /d/	/'bi.ra/	bíra 'hilátà'	/'bi.da/	bída 'bída'
	/'ba.riʔ/	barì 'bàlì'	/'ba.diʔ/	bádì 'baká'
/t/, /d/	/tu.'kuʔ/	tukô 'tukô'	/du.'kuʔ/	dukô 'yukô'
	/ta.'kup/	takóp 'takíp'	/da.'kup/	dakóp 'húli'
	/'tu.da/	túda 'tòdo'	/'du.da/	dúda 'dúda'
/k/, /g/	/'su.kuʔ/	sukò 'súkò'	/'su. guʔ/	sugò 'útos'
	/'ka.huy/	káhoy 'káhoy'	/'ga.huy/	gáhoy 'táwag'
	/ka.'mut/	kamót 'kamáy'	/ga.'mut/	gamót 'ugát'
	/sa.'kaŋ/	sakáng 'sakáng'	/sa.'gaŋ/	sagáng 'sanggalang'
	/tu.'kaʔ/	tukâ 'tukâ'	/tu.'gaʔ/	tugâ 'ámin/ pangâkò'
/?/, ∅	/'ba.gaʔ/	bagà 'bágà / bahagi ng katawan ng tao'	/'ba.ga/	bága 'bága / gátong o uling na may ningas'
	/ba.'tiʔ/	batî 'diníg'	/ba.'ti/	batí 'batí'
	/'su.kaʔ/	sukâ 'súkà / likido na pinaásim'	/'su.ka/	súka 'súka / hindi sinasadyang paglabas ng lamán ng tiyan'

Ponema	Tunog	Grafema	Tunog	Grafema
/r/, /l/	/ˈpa.ra/	pára ‘pára’	/ˈpa.la/	pála ‘pála’
	/wa.ˈraʔ/	warâ ‘walâ’	/wa.ˈlaʔ/	walâ ‘amók’
	/sa.ˈraʔ/	sarâ ‘salâ (pang-uri)’	/sa.ˈlaʔ/	salâ ‘malî’
/s/, /h/	/sa.ˈyuʔ/	sayô ‘isâ’	/ha.ˈyuʔ/	hayô ‘pantaboy sa áso’
	/ˈsi.lut/	sílot ‘búko’	/ˈhi.lut/	hílot ‘hílot/ masáhe’
	/ˈsa.kut/	sákot ‘sangkáp’	/ˈha.kut/	hákot ‘hákot’
	/su.ˈgut/	sugót ‘tuksó’	/hu.ˈgut/	hugót ‘higpít’
/m/, /n/	/ʔu.ˈma/	umâ ‘búkid’	/ʔu.ˈna/	unâ ‘unâ’
	/ˈma.ma/	mâma ‘iná’	/ˈma.na/	mâna ‘mâna’
/n/, /ŋ/	/bu.ˈnuʔ/	bunô ‘saksák’	/bu.ŋuʔ/	bungô ‘bungô’
	/ˈtu.naw/	túnaw ‘túnaw’	/ˈtu.ŋaw/	túngaw ‘túngaw’
	/ˈla.nit/	lánit ‘hapdî’	/ˈla.ŋit/	lángit ‘lángit’
/w/, /y/	/ˈla.was/	lâwas ‘katawán’	/ˈla.yas/	lâyas ‘lâyas’
	/ˈla.waʔ/	lâwà ‘gagambá’	/ˈla.yaʔ/	lâyà ‘lâyà’
	/su.ˈwaʔ/	suwâ ‘kalamansî’	/su.ˈyaʔ/	suyâ ‘úmay/ sawâ’
/i:/ /a/	/ʔa.giw /	ágiw ‘ágiw’	/ʔa.gaw /	ágaw ‘ágaw’
	/ˈli.but/	líbot ‘líbot/ gálà’	/ˈla.but/	lábot ‘pakialám’
	/ˈhi.pun/	hípon ‘hípon’	/ˈha.pun/	hápon ‘hápon’
/a/, /u/	/hu.ˈbag/	hubág ‘magâ’	/hu.ˈbug/	hubúg ‘lasíng’
	/ba.ˈlud/	balód ‘álon’	/bu.ˈlud/	bulód ‘bundók’
	/da.ˈkuʔ/	dakô ‘malakí’	/du.ˈkuʔ/	dukô ‘yukô’

Ponema	Tunog	Grafema	Tunog	Grafema
/r/, /l/	/ˈpa.ra/	pára ‘pára’	/ˈpa.la/	pála ‘pála’
	/wa.ˈraʔ/	warâ ‘walâ’	/wa.ˈlaʔ/	walâ ‘amók’
	/sa.ˈraʔ/	sarâ ‘salâ (pang-uri)’	/sa.ˈlaʔ/	salâ ‘malî’
/s/, /h/	/sa.ˈyuʔ/	sayô ‘isâ’	/ha.ˈyuʔ/	hayô ‘pantaboy sa áso’
	/ˈsi.lut/	sílot ‘búko’	/ˈhi.lut/	hílot ‘hílot/ masáhe’
	/ˈsa.kut/	sákot ‘sangkáp’	/ˈha.kut/	hákot ‘hákot’
	/su.ˈgut/	sugót ‘tuksó’	/hu.ˈgut/	hugót ‘higpít’
/m/, /n/	/ʔu.ˈma/	umâ ‘búkid’	/ʔu.ˈna/	unâ ‘unâ’
	/ˈma.ma/	mâma ‘iná’	/ˈma.na/	mâna ‘mâna’
/n/, /ŋ/	/bu.ˈnuʔ/	bunô ‘saksák’	/bu.ŋuʔ/	bungô ‘bungô’
	/ˈtu.naw/	túnaw ‘túnaw’	/ˈtu.ŋaw/	túngaw ‘túngaw’
	/ˈla.nit/	lánit ‘hapdî’	/ˈla.ŋit/	lángit ‘lángit’
/w/, /y/	/ˈla.was/	lâwas ‘katawán’	/ˈla.yas/	lâyas ‘lâyas’
	/ˈla.waʔ/	lâwà ‘gagambá’	/ˈla.yaʔ/	lâyà ‘lâyà’
	/su.ˈwaʔ/	suwâ ‘kalamansî’	/su.ˈyaʔ/	suyâ ‘úmay/ sawâ’
/i:/ /a/	/ʔa.giw /	ágiw ‘ágiw’	/ʔa.gaw /	ágaw ‘ágaw’
	/ˈli.but/	líbot ‘líbot/ gálà’	/ˈla.but/	lábot ‘pakialám’
	/ˈhi.pun/	hípon ‘hípon’	/ˈha.pun/	hápon ‘hápon’
/a/, /u/	/hu.ˈbag/	hubág ‘magâ’	/hu.ˈbug/	hubúg ‘lasíng’
	/ba.ˈlud/	balód ‘álon’	/bu.ˈlud/	bulód ‘bundók’
	/da.ˈkuʔ/	dakô ‘malakí’	/du.ˈkuʔ/	dukô ‘yukô’

Ponema	Tunog	Grafema	Tunog	Grafema
/i/, /u/	/ka.'mi/	kamí 'kamí'	/ka.'mu/	kamú 'kayó'
	/hi.'gut/	higót 'talì'	/hu.'gut/	hugót 'higpít'
	/'ni.ni?/	ninì 'batang babae'	/'nu.nu?/	nunû 'batang lalaki'
	/bu.'hi?/	buhî 'nakawalâ'	/bu.'hu?/	buhû 'bútas'

Ponemiko an duon sa silaba san mga surmaton sa Sorsoganon. Nagbabag-o an kahulugan san magkapareho na surmaton kun inbabalyo an duon sa iba na silaba.

Unang Pantig		Ikalawang Pantig	
Tunog	Grafema	Tunog	Grafema
/sa.lug/	sálog 'ílog'	/sa.'lug/	salóg 'sahíg'
/'?u.li?/	úlì 'uwî'	/?u.'li?/	ulî 'suklî'
/'tu.kal/	túkal 'palít'	/tu.'kal/	tukál 'tanggál'
/'ba.kal/	bákal 'bákal'	/ba.'kal/	bakál 'bilí'
/'tu.rug/	túrog 'túlog (pangngalan)'	/tu.'rug/	turóg 'tulóg (pang-uri)'

Ponema	Tunog	Grafema	Tunog	Grafema
/i/, /u/	/ka.'mi/	kamí 'kamí'	/ka.'mu/	kamú 'kayó'
	/hi.'gut/	higót 'talì'	/hu.'gut/	hugút 'higpít'
	/'ni.ni?/	ninì 'batang babae'	/'nu.nu?/	nunû 'batang lalaki'
	/bu.'hi?/	buhî 'nakawalâ'	/bu.'hu?/	buhû 'bútas'

Ponemiko ang diin sa pantig ng mga salita sa Sorsoganon. Nagbabago ang kahulugan ng magkaparehong salita kapag inililipat ang diin sa ibang pantig.

Unang Pantig		Ikalawang Pantig	
Tunog	Grafema	Tunog	Grafema
/sa.lug/	sálog 'ílog'	/sa.'lug/	salóg 'sahíg'
/'?u.li?/	úlì 'uwî'	/?u.'li?/	ulî 'suklî'
/'tu.kal/	túkal 'palít'	/tu.'kal/	tukál 'tanggál'
/'ba.kal/	bákal 'bákal'	/ba.'kal/	bakál 'bilí'
/'tu.rug/	túrog 'túlog (pangngalan)'	/tu.'rug/	turóg 'tulóg (pang-uri)'

2 | SILABA NAN PAGSILABA

An pantig o silaba sayo na yunit san tunog na inbibilog san sayo na patinig o kambal-patinig nan sayo o mas daghan pa na katinig. Inhihilwas ini sa paagi san sayo na diretso na bugso san boses.

2.1 Estrukturura san Silaba

An silaba sa lengguwahe na Sorsoganon puwede sayo na patinig, biniyo na katinig nan patinig, duwa o mas daghan pa na katinig nan sayo na patinig. An minasunod na mga estruktura san silaba sa pasurat na simbolo inrerepresentar san P an patinig nan K an katinig.

Estrukturura san Silaba	Halimbawa
P	a •yam
KP	bu •nay
PK	al •pog
KPK	dug •han
KKP	gró •to
PKK	eks •pe•ri•mén•to
KPKK	nars
KKPK	trang •ká•so
KKPKK	tsart
KKPKKK	shorts

Digrapo an Ngng. An digrapo sayo na tunog pero duwa an letra. Nagsisimbolo sa ponema na /ŋ/ ang digrapo na NGng. Naiimod an mga estruktura san silaba na P, KP, PK, nan KPK sa katutubó na surmaton. Ingagamit naman an mga estruktura san silaba na KKP, PKK, KPKK, KKPK, KKPKK, nan KKPKKK sa mga hinudam na surmaton.

2 | PANTIG AT PALAPANTIGAN

Ang pantíg o silaba ay isang yunit ng tunog na binubuo ng isang patinig o kambal-patinig at isa o higit pang katinig. Ito ay binibigkas sa pamamagitan ng isang walang antalang bugso ng tinig.

2.1 Kayarian ng Pantig

Ang pantig sa wikang Sorsoganon ay maaaring binubuo ng isang patinig, o isang katinig at isang patinig, o dalawa o mahigit pang katinig at isang pantig. Ang sumusunod ay ang mga kayarian ng pantig sa pasulat na simbolo at kinakatawan ng P ang pantig at ng K ang

Kayarian ng Pantig	Halimbawa
P	a •yam ‘áso’
KP	bu •nay ‘itlog
PK	al •pog ‘alikabok’
KPK	dug •han ‘dibdib’
KKP	gró •to ‘groto’
PKK	eks •pe•ri•mén•to ‘eksperimento’
KPKK	nars ‘nars’
KKPK	trang •ká•so ‘trangkaso’
KKPKK	tsart ‘tsart’
KKPKKK	shorts ‘shorts’

katinig:

Digrapo ang NGng. Ibig sabihin ng digrapo, isang tunog pero dalawa ang titik. Nagsisimbolo sa ponemang /ŋ/ ang digrapong NGng. Karaniwang nakikita ang mga kayarian ng pantig na P, KP, PK, at KPK sa katutubóng salita. Samantála, ginagamit naman ang mga kayarian ng pantig na KKP, PKK, KPKK, KKPK, KKPKK, at KKPKKK sa mga salitáng hiram.

2.2. Pagsilaba san mga Surmaton

An pagsilaba sayo na paagi san pagsiriway san sayo na surmaton base sa mga pantig o silaba na nagbibilog sini. Nakabase ini sa grafema o nakasurat na mga simbolo. An mga minasunod mao an mga patakaran sa pagsilaba sa Sorsoganon:

2.2.1 Insisiway an silaba san magkasunod na duwa o daghan pa na patinig sa unahan, sa butnga, nan sa urhi na posisyon.

Halimbawa:

- **i•i•ru•gon**
- **in•a•a•bre**
- **pa•as**
- **ma•a•ti**
- **nag-•u•u•kad**
- **ki•ta•a**

2.2.2 Kun may magkasunod na katinig sa sulod san sayo na surmaton, in-uupod an una sa sinundan na patinig nan an ikaduwa sa kasunod na silaba.

Halimbawa:

- **tin•dog**
- **hig•dà**
- **pres•ko**
- **dip•lo•ma**
- **prak•tis**

Nasasakop man sini an mga kambal-katinig pareho san minasunod:

- **kut•son**
- **de•sis•yon**
- **pet•sa**

2.2. Pagpapantig ng mga Salita

Ang pagpapantig ay paraan ng paghati sa isang salita alinsunod sa mga pantig na ipinambuo dito. Nakabatay ito sa grafema o nakasulat na mga simbolo. Ang sumusunod ay ang mga tuntúnin sa pagpapantig sa Sorsoganon:

2.2.1 Inihihwalay ang pantig ng magkasunod na dalawa o mahigit pang patinig sa posisyong pang-una, panggitna, at pandulo.

Halimbawa:

- **i•i•ru•gon** ‘gagayahin’
- **in•a•a•bre** ‘binubuksan’
- **pa•as** ‘paos’
- **ma•a•ti** ‘madumi’
- **nag-•u•u•kad** ‘nagbubungkal’
- **ki•ta•a** ‘tingnan’

2.2.2 Kapag may magkasunod na katinig sa loob ng isang salita, ang una ay isinasama sa sinundang patinig at ang ikalawa ay isinasama sa kasunod na pantig.

Halimbawa:

- **tin•dog** ‘tayô’
- **hig•dà** ‘higâ’
- **pres•ko** ‘presko’
- **dip•lo•ma** ‘diploma’
- **prak•tis** ‘praktis’

Nasasaklaw nitó pati ang mga kambal-katinig gaya sa:

- **kut•son** ‘kutson’
- **de•sis•yon** ‘desisyon’
- **pet•sa** ‘petsa’

2.2.3 Kun may tulo na magkasurunod na katinig sa sulod san sayo na surmaton, an una na duwa, inbibiyon sa patinig san sinundan na silaba, nan an ikatulo inbibiyon man sa masunod na silaba. Halimbawa:

Halimbawa:

- eks•perto
- trans•por-tas-yon
- ins•pi-ras-yon

2.2.4 Kun an ikaduwa na katinig arin man sa ⟨p⟩, ⟨b⟩, ⟨t⟩, ⟨d⟩, ⟨k⟩, nan ⟨g⟩, an una na katinig inbibiyon sa sinundan na patinig nan an ikaduwa nan ikatulo na katinig inbibiyon sa kasunod na patinig.

Halimbawa:

- sim•ple
- tim•bre
- kon•tra
- ba•lan•dra
- des•krip•ti•bo
- eng•gran•de
- in•tro•duk•si•yon
- kong•klus•yon

2.2.5 Kun may upat na magkasurunod na katinig sa sulod san sayo na surmaton, inbibiyon an una na duwa na katinig sa una na silaba nan inbibiyon an urhi na duwa na katinig sa masunod na silaba.

Halimbawa:

- eks•tra
- eks•pres-yon
- eks•klu•si•bo
- trans•plant ‘transplant’

2.2.3 Kapag may tatlong magkakasunod na katinig sa loob ng isang salita, ang unang dalawa ay sumasama sa patinig ng sinundang pantig at ang ikatlo ay napupunta sa kasunod na pantig.

Halimbawa:

- eks•perto ‘eksperto’
- trans•por-tas-yon ‘transportasyon’
- ins•pi-ras-yon ‘inspirasyon’

2.2.4 Kapag ang ikalawang katinig ay alinman sa ⟨p⟩, ⟨b⟩, ⟨t⟩, ⟨d⟩, ⟨k⟩, at ⟨g⟩, ang unang katinig ay isinasama sa sinusundang patinig habang ang ikalawa at ikatlong katinig ay isinasama sa kasunod na patinig.

Halimbawa:

- sim•ple ‘simple’
- tim•bre ‘timbre’
- kon•tra ‘kontra’
- ba•lan•dra ‘balandra’
- des•krip•ti•bo ‘deskriptibo’
- eng•gran•de ‘engrande’
- in•tro•duk•si•yon ‘introduksiyon’
- kong•klus•yon ‘kongklusyon’

2.2.5 Kapag may apat na magkakasunod na katinig sa loob ng isang salita, isinasama ang unang dalawang katinig sa sinusundang patinig at isinasama ang hulíng dalawang katinig sa kasunod na pantig.

Halimbawa:

- eks•tra ‘ekstra’
- eks•pres-yon ‘ekspresyon’
- eks•klu•si•bo ‘eksklusibo’

2.3 In-uutro na Silaba

2.3.1 Kun an surmaton nagbabatog sa patinig, inbubutangan mun-a ini san panlapi bag-o utruhon.

Ugat na Surmaton	Panlapi	Inlapi na Surmaton
awat 'tagal'	ma-	ma•a•a•wat 'matatagalan'
inom 'inom'	ma-	ma•i•i•nom 'maiinom'
urhi 'huli'	ma-	ma•u•ur•hi 'mahuhuli'
utro 'ulit'	ma-	ma•u•ut•ro 'mauulit'
irog 'gaya'	-an	i•i•ru•gan 'gagayahan'
igô 'tamà'	-on	i•i•gu•on 'tatamaan'
ulà 'tapon'	-on	u•u•la•on 'itatapon'
ulî 'uwi/sukli'	-an	u•u•li•an 'uuwian/susuklian'

2.3.2 Kun an surmaton nagbabatog sa estruktura na KP, an una na silaba lang an in-uutro nan inbubutangan san panlapi.

Ugat na Surmaton	Panlapi	Inlapi na Surmaton
kaon 'kain'	nag-	nag•ka•ka•on 'kumakain'
surat 'sulat'	nag-	nag•su•su•rat 'sumusulat'
kuwà 'kuha'	-on	ku•ku•wa•on 'kukunin'
batog 'umpisa'	-an	ba•ba•tu•gan 'uumpisahan'
dalagan 'takbo'	-on	da•da•la•ga•non 'tatakubhin'

- trans•plant 'transplant'

2.3 Pantig na Inuulit

Salitang Ugat	Panlapi	Salitang Maylapi
awat 'tagal'	ma-	ma•a•a•wat 'matatagalan'
inom 'inom'	ma-	ma•i•i•nom 'maiinom'
urhi 'huli'	ma-	ma•u•ur•hi 'mahuhuli'
utro 'ulit'	ma-	ma•u•ut•ro 'mauulit'
irog 'gaya'	-an	i•i•ru•gan 'gagayahan'
igô 'tamà'	-on	i•i•gu•on 'tatamaan'
ulà 'tapon'	-on	u•u•la•on 'itatapon'
ulî 'uwi/sukli'	-an	u•u•li•an 'uuwian/susuklian'

2.3.1 Kapag ang salita ay nagsisimula sa patinig, nilalagyan muna ito ng panlapi bago ulitin.

Salitang Ugat	Panlapi	Salitang Maylapi
kaon 'kain'	nag-	nag•ka•ka•on 'kumakain'
surat 'sulat'	nag-	nag•su•su•rat 'sumusulat'
kuwà 'kuha'	-on	ku•ku•wa•on 'kukunin'
batog 'umpisa'	-an	ba•ba•tu•gan 'uumpisahan'
dalagan 'takbo'	-on	da•da•la•ga•non 'tatakubhin'

2.3.3 Kun an surmaton nagbabatog sa kambal-katinig o kumpol-katinig, an una na katinig nan patinig lang an in-uutro.

Ugat na Surmaton	Panlapi	Inlapi na Surmaton
trabaho	nag-	nag•ta•tra•ba•ho 'nagtatrabaho'
praktis	-on	pa•prak•ti•son 'papraktisin
plantsa	-on	pa•plan•tsa•hon 'paplantsahin'
plano	-on	pa•pla•nu•hon 'paplanuhin'
klase	nag-	nag•ka•kla•se 'nagkaklase'

2.3.4 Kun nagbabatog an surmaton sa digrapo na <sh> nan <ts> o <ch> sa mga hudam na surmaton an una na duwa na katinig nan patinig an in-uulit. An digrapo, kambal-katinig na inihilwas na may sayo na tunog, pareho san <sh> sa shooting, shampoo, shop, ambush, nan san <ch> sa check, chart, chocolate, cheque. An <ch> awat na naintutukalan san <ts> sa Filipino kun hudam sa Inlges o Español pareho san mga surmaton na tsek, tsart, tsokolate, nan tseke.

Ugat na Surmaton	Panlapi	Inlapi na Surmaton
shooting	nag-	nag•sho•shoo•ting
shampoo	nag-	nag•sha•sham•poo
tsismis	nag-, -an	nag•tsi•tsis•mi•san
tseke	-an	tse•tse•ke•han
tsinelas	-on	tsi•tsi•ne•la•son 'tsitsinelasin'

2.3.2 Kapag nagsisimula sa kayariang KP ang salita, ang unang pantig lámang ang inuulit at nilalagyan ng panlapi.

Salitang-Ugat	Panlapi	Salitang Maylapi
trabaho	nag-	nag•ta•tra•ba•ho 'nagtatrabaho'
praktis	-on	pa•prak•ti•son 'papraktisin
plantsa	-on	pa•plan•tsa•hon 'paplantsahin'
plano	-on	pa•pla•nu•hon 'paplanuhin'
klase	nag-	nag•ka•kla•se 'nagkaklase'

2.3.3 Kapag nagsisimula ang salita sa kambal-katinig o kumpol-katinig, ang unang katinig at patinig lámang ang inuulit.

2.3.4 Kapag nagsisimula ang salita sa digrapong <sh> at <ts> o <ch> sa mga salitang hiram, ang unang dalawang katinig at patinig ang inuulit. Ang digrapo ay kambal-katinig na binibigkas nang may isang tunog, gaya ng <sh> sa shooting, shampoo, shop, ambush, at ng <ch> sa check, chart, chocolate, cheque. Ang <ch>

Salitang-Ugat	Panlapi	Salitang Maylapi
shooting	nag-	nag•sho•shoo•ting
shampoo	nag-	nag•sha•sham•poo
tsismis	nag-, -an	nag•tsi•tsis•mi•san
tseke	-an	tse•tse•ke•han
tsinelas	-on	tsi•tsi•ne•la•son 'tsitsinelasin'

3 | PAHILWAS NA PAG-ISPELING

Sayo-sayo na inhihilwas sin bisay an pagkasurunod san mga ngaran san letra sa sayo na silaba, surmaton, akronim, pagpahalip-ot, inisyals, simbolo na pang-agham, nan iba pa.

3.1 Silaba

Pagsurat	Paghilwas
an	ey-en
kun	key-yu-en
man	em-ey-en
sin	es-ay-en
san	es-ey-en

3.2 Surmaton

Pagsurat	Paghilwas
ingkod	ay-enji-key-o-di
hatag	eyts-ey-ti-ey-ji
imbuwelto	ay-em-bi-yu-dobolyu-i-el-ti-o
Forteza	kapital ef-o-ar-ti-i-zi-ey

3 | PAGBAYBAY NA PASALITA

Isa-isang binibigkas sa maayos na pagkakasunod-sunod ang mga letrang bumubuo sa isang pantig, salita, akronim, daglat, inisyals, simbolong pang-agham, atbp.

3.1 Pantig

Pagsulat	Pagbigkas
an	ey-en
kun	key-yu-en
man	em-ey-en
sin	es-ay-en
san	es-ey-en

3.2 Salita

Pagsulat	Pagbigkas
ingkod ‘upô’	ay-enji-key-o-di
hatag ‘bigay’	eyts-ey-ti-ey-ji
imbuwelto	ay-em-bi-yu-dobolyu-i-el-ti-o
Forteza	kapital ef-o-ar-ti-i-zi-ey

3.3 Akronim

Pagsurat	Paghilwas
TESDA (Technical Education Development Authority)	kapital ti-kapital i-kapital es-kapital di-kapital ey
DepEd (Department of Education)	kapital di-i-pi-kapital i-di
PAGASA (Philippine Atmospheric, Geophysical and Astronomical Services Administration)	kapital pi-kapital ey-kapital ji-kapital ey-kapital es-kapital ey
SORECO (Sorosogon Electric Cooperative)	kapital es-kapital o-kapital ar-kapital i-kapital si-kapital o
COMELEC (Commision on Elections)	kapital si-kapital o-kapital em-kapital i-kapital el-kapital i-kapital si
RORO (Roll-on, Roll-off)	kapital ar-kapital o-kapital ar-kapital o

3.4 Pagpahalip-ot

Pagsurat	Paghilwas
Kap (Kapitan)	kapital key-ey-pi
Kgwd. (Kagawad)	kapital key-ji-dobolyu-di tuldok
Sta. (Santa)	kapital es-ti-ey tuldok
Sto. (Santo)	kapital es-ti-o tuldok
Brgy. (Barangay)	kapital bi-ar-ji-way tuldok
Sr. (Senior)	kapital es-ar tuldok

3.3 Akronim

Pagsulat	Pagbigkas
TESDA (Technical Education Development Authority)	kapital ti-kapital i-kapital es-kapital di-kapital ey
DepEd (Department of Education)	kapital di-i-pi-kapital i-di
PAGASA (Philippine Atmospheric, Geophysical and Astronomical Services Administration)	kapital pi-kapital ey-kapital ji-kapital ey-kapital es-kapital ey
SORECO (Sorosogon Electric Cooperative)	kapital es-kapital o-kapital ar-kapital i-kapital si-kapital o
COMELEC (Commision on Elections)	kapital si-kapital o-kapital em-kapital i-kapital el-kapital i-kapital si
RORO (Roll-on, Roll-off)	kapital ar-kapital o-kapital ar-kapital o

3.4 Daglat

Pagsulat	Pagbigkas
Kap (Kapitan)	kapital key-ey-pi
Kgwd. (Kagawad)	kapital key-ji-dobolyu-di tuldok
Sta. (Santa)	kapital es-ti-ey tuldok
Sto. (Santo)	kapital es-ti-o tuldok
Brgy. (Barangay)	kapital bi-ar-ji-way tuldok
Sr. (Senior)	kapital es-ar tuldok

3.5 Inisyals

3.5.1 Mga Tao o Bagay

Pagsurat	Paghilwas
MLQ (Manuel L. Quezon)	kapital em-kapital el-kapital kyu
LEA (Lorraine E. Antonio)	kapital el-kapital i-kapital ey
CPU (Central Processing Unit)	kapital si-kapital pi- kapital yu
F2F (Face to Face)	kapital ef-tu-kapital ef
PDS (Personal Data Sheet)	kapital pi-kapital di-kapital es
TOR (Transcript of Records)	kapital ti-kapital o-kapital ar
BHW (Barangay Health Worker)	kapital bi-kapital etys-kapital dobolyu

3.5 Inisyals

3.5.1 Mga Tao o Bagay

Pagsurat	Paghilwas
MLQ (Manuel L. Quezon)	kapital em-kapital el-kapital kyu
LEA (Lorraine E. Antonio)	kapital el-kapital i-kapital ey
CPU (Central Processing Unit)	kapital si-kapital pi- kapital yu
F2F (Face to Face)	kapital ef-tu-kapital ef
PDS (Personal Data Sheet)	kapital pi-kapital di-kapital es
TOR (Transcript of Records)	kapital ti-kapital o-kapital ar
BHW (Barangay Health Worker)	kapital bi-kapital etys-kapital dobolyu

3.5.2 Mga Organisasyon/Institusyong Lugar

Pagsurat	Paghilwas
BU (Bicol University)	kapital bi-kapital yu
KWF (Komisyon sa Wikang Filipino)	kapital key-kapital dobolyu-kapital ef
DSWD (Department of Social Welfare and Development)	kapital di-kapital es-kapital dobolyu-kapital di
BSP (Boy Scout of the Philippines)	kapital bi- kapital es- kapital pi
GSP (Girl Scout of the Philippines)	kapital ji- kapital es- kapital pi
LGU (Local Government Unit)	kapital el-kapital ji-kapital yu

3.5.3 Mga Organisasyon/Institusyong Lugar

Pagsulat	Pagbigkas
BU (Bicol University)	kapital bi-kapital yu
KWF (Komisyon sa Wikang Filipino)	kapital key-kapital dobolyu-kapital ef
DSWD (Department of Social Welfare and Development)	kapital di-kapital es-kapital dobolyu-kapital di
BSP (Boy Scout of the Philippines)	kapital bi- kapital es- kapital pi
GSP (Girl Scout of the Philippines)	kapital ji- kapital es- kapital pi
LGU (Local Government Unit)	kapital el-kapital ji-kapital yu

3.6 Simbolo na Pang-agham/Pangmatematika

Pagsurat	Pagsayod
H ₂ O (water)	kapital eyts-tu-kapital o
Ag (silver)	kapital ey-ji
Na (salt)	kapital en-ey
cm. (centimeter)	si-em tuldok
kg. (kilogram)	key-ji tuldok
m. (meter)	em tuldok

3.6 Simbolong Pang-agham/Pangmatematika

Pagsulat	Pagbigkas
H ₂ O (water)	kapital eyts-tu-kapital o
Ag (silver)	kapital ey-ji
Na (salt)	kapital en-ey
cm. (centimeter)	si-em tuldok
kg. (kilogram)	key-ji tuldok
m. (meter)	em tuldok

4 | PASURAT NA PAG-ISPELING

4.1 Pag-ispeling san mga ng Katutubo na Surmaton

Sa kabilugan, nasusunod pa gihapon an simple na patakaran na “Kun nano an paghilwas, mao an pagsurat.” An mga katutubo na surmaton ispingon base sa alpabeto na Sorsoganon.

Halimbawa:		
guramoy	kalayo	tapok
panit	maraot	balay
Mayad	dalan	lubi
ayam	pahà	lukad
bunay	hatag	surmaton/surumaton

4.1.1 Pag-ispeling san mga Surmaton na may G nan NG

4.1.1.1 Sa pag-ispeling san mga katutubo na surmaton sa Sorsoganon, an tunog san /ŋ/ isurat sa letra na <ng> diri sa dati na Español na letra na <gñ> puwera sa pangngaran na pantangi pareho san ‘Dagñalan’ (apelyido).

Halimbawa:		
ngaran	diri	gñaran

4.1.1.2 Para diri malipat sa tunog san <ng> nan <g>, kaipuhan ibutang ini sin magkasunod sa surmaton puwera sa pangngaran na pantangi pareho san ‘Domingo’ (pangaran san tawo) nan ‘Bingo’ (pangaran san brand).

Halimbawa:		
bangga	o	bunggo
punggod	‘tagihawat’	
sunggod	‘asar’	

4 | PAGBAYBAY NA PASULAT

4.1 Pagbaybay ng Katutubong Salita

Sa pangkalahatan, natutupad pa rin ang payak na tuntuning “Kung ano ang bigkas, siyang sulat” sa pagbaybay na pasulât. Baybayin ang mga katutubong salita alinsunod sa alpabetong Sorsoganon.

Halimbawa:		
guramoy ‘daliri’	kalayo ‘apoy’	tapok ‘tâpon’
panit ‘balât’	maraot ‘masamâ’	balay ‘bahay’
mayad ‘mabuti’	dalan ‘daan’	lubi ‘niyog’
ayam ‘âso’	pahà ‘uhaw’	lukad ‘lamán ng niyog’
bunay ‘itlog’	hatag ‘bigay’	surmaton/surumaton ‘salita’

4.1.1 Pagbaybay ng mga Salitang may G at NG

4.1.1.1 Sa pagbaybay ng katutubong salitang Sorsoganon, isusulat ang tunog na /ŋ/ sa letrang <ng> at hindi sa lumang Español na letrang <gñ> maliban sa mga pangngalang pantangi tulad ng ‘Dagñalan’ (apelyido).

Halimbawa:		
ngaran	hindi	gñaran

4.1.1.2 Para hindi malito sa tunog ng <ng> at <g>, kailangan ilagay ang mga ito nang magkasunod sa salita maliban kung ito ay pangngalang pantangi tulad ng ‘Domingo’ (pangalan ng tao o araw) at ‘Bingo’ (pangalan ng brand).

Halimbawa:		
bangga	o	‘bunggo’
punggod	‘tagihawat’	
sunggod	‘asar’	

4.1.2 Pandaghanan na mga Surmaton

4.1.2.1 Ingagamit an “mga” sa pagsurat san pandaghanan na surmaton.

Halimbawa:

mga tawo
mga balay
mga bayong
mga burak

4.1.2.2 Diri na dapat sumunod sa pandaghanan na patakaran san hinalian na lengguwahe an mga asimilado na surmaton.

Halimbawa:

mga opisyal	diri	mga opisyales
mga disipulo		diri mga disipulos
mga joven	diri	mga jovenes

Puwa ini sa mga surmaton na suldados, sintas, prutas, nan iba pa.

4.1.2.3 Diri ingagamitan san pamilang na “mga” an mga surmaton na nasa pandaghanan.

Halimbawa:

kapunuan ‘kapunuan’	diri	mga kapunuan
kabalayan ‘kabahayan’	diri	mga kabalayan
katawuan ‘katauhan’	diri	mga katawuan

4.1.3 Pagdagdag san H

Indadagdagan san ⟨h⟩ an hulapi na {-on} nan {-an} kun diri nagtatapos sa katinig nan impit na tunog an ugat na surmaton.

4.1.2 Pangmaramihang Anyo ng mga Salita

4.1.2.1 Ginagamit ang “mga” sa pagsulat ng pangmaramihang anyo ng salita.

Halimbawa:

mga tawo ‘mga tao’
mga balay ‘mga bahay’
mga bayong ‘mga ibon’
mga burak ‘mga bulaklak’

4.1.2.2 Hindi na dapat sumusunod sa pangmaramihang patakaran sa pinagmulang wika ang mga asimiladong salita.

Halimbawa:

mga opisyal	hindi	mga opisyales
mga disipulo		hindi mga disipulos
mga joven	hindi	mga jovenes

Ito ay maliban sa mga salitang suldados, sintas, prutas, atbp.

4.1.2.3 Hindi ginagamitan ng pamilang na “mga” ang mga salita na nása anyong pangmaramihan.

Halimbawa:

kapunuan ‘kapunuan’	hindi	mga kapunuan
kabalayan ‘kabahayan’	hindi	mga kabalayan
katawuan ‘katauhan’	hindi	mga katawuan

4.1.3 Pagdagdag ng H

Dinadagdagan ng ⟨h⟩ ang hulaping {-on} at {-an} kapag hindi nagtatapos sa katinig at impit na tunog ang salitang-ugat.

Ugat na Surmaton	Panlapi	Inlapi na Surmaton
mata ‘gising’	-on	mata hon ‘gisingin’
agda ‘yaya’	-on	agda hon ‘yayain’
dara ‘dalá’	-an	dara han ‘dalahan / dalhan’
aso ‘usok’	-an	asu han ‘usukan’
agi ‘daan’	-an	agi han ‘daánan’

4.1.4 Pagbilog san Pang-uri

4.1.4.1 Ingagamit ang panlapi na makauri na {pang-} kun an ugat na surmaton nagbabatog sa katinig pareho san <g, h, k, m, n, w, y>.

Ugat na Surmaton	Inlapi na Surmaton
g urang ‘matanda’	pang g urang ‘pangmatanda’
h adok/ h adlok ‘takot’	pang h adok / pang h adlok ‘pantakot’
k udal ‘ b akod’	pang k udal ‘pambakod’
m aestro ‘guro’	pang m aestro ‘pangguro’
n inang	pang n inang ‘pangninang’
w isik	pang w isik ‘pangwisik’
y ugyog	pang y ugyog ‘pangyugyog’

Salitáng-Ugat	Panlapi	Salitáng Maylapi
mata ‘gising’	-on	mata hon ‘gisingin’
agda ‘yaya’	-on	agda hon ‘yayain’
dara ‘dalá’	-an	dara han ‘dalahan / dalhan’
aso ‘usok’	-an	asu han ‘usukan’
agi ‘daan’	-an	agi han ‘daánan’

4.1.4 Pagbuo ng Pang-uri

4.1.4.1 Ginagamit ang panlaping makauri na {pang-} kung ang salitáng-ugat ay nagsisimula sa katinig tulad ng <g, h, k, m, n, w, y>.

Salitáng-Ugat	Salitáng Maylapi
g urang ‘matanda’	<i>panggurang ‘pangmatanda’</i>
h adok/ h adlok ‘takot’	<i>panghadok/panghadlok ‘pantakot’</i>
k udal ‘bakod’	pang k udal ‘pambakod’
m aestro ‘guro’	pang m aestro ‘pangguro’
n inang	pang n inang ‘pangninang’
w isik	pang w isik ‘pangwisik’
y ugyog	pang y ugyog ‘pangyugyog’

4.1.4.2 Inbubutangan san gitling an {pang-} kun an ugat na surmaton nagbabatog sa patinig.

Ugat na Surmaton	Inlapihan na Surmaton
abay ‘abay’	pang- abay ‘pang-abay’
eskuwela ‘eskuwela’	pang- eskuwela ‘pang-eskuwela’
ihaw ‘ihaw’	pang- ihaw ‘pang-ihaw’
organisasyon ‘organisasyon’	pang- organisasyon ‘pang-organisasyon’
utod ‘putol’	pang- utod ‘pamputol’

4.1.4.3 Nagiging {pam-} an panlapi na makauri na {pang-} kun an ugat na surmaton nagbabatog sa letra na ⟨p⟩ at ⟨b⟩.

Ugat na Surmaton	Inlapihan na Surmaton
pugâ ‘pigâ’	pam pugâ ‘pampigâ’
purot ‘pulot’	pam purot ‘pampulot’
bakal ‘bili’	pam bakal ‘pambili’
burog ‘gupit’	pam burog ‘panggupit’
balay ‘bahay’	pam balay ‘pambahay’

4.1.4.4 Nagiging {pan-} an panlapi na makauri na {pang-} kun an ugat na surmaton nagbabatog sa letra na ⟨d, s, l, r, t⟩.

Ugat na Surmaton	Inlapihan na Surmaton
dekorasyon ‘dekorasyon’	pan dekorasyon ‘pandekorasyon’
surat ‘sulat’	pan surat ‘pansulat’
lalâki ‘lalâki’	pan lalaki ‘panlalaki’
regalo ‘regalo’	pan regalo ‘panregalo’
tinda ‘tinda’	pan tinda ‘pantinda’

4.1.4.2 Nilalagyan naman ng gitling ang {pang-} kung ang salitang-ugat ay nagsisimula sa patinig.

Salitang-Ugat	Salitang Maylapi
abay ‘abay’	pang- abay ‘pang-abay’
eskuwela ‘eskuwela’	pang- eskuwela ‘pang-eskuwela’
ihaw ‘ihaw’	pang- ihaw ‘pang-ihaw’
organisasyon ‘organisasyon’	pang- organisasyon ‘pang-organisasyon’
utod ‘putol’	pang- utod ‘pamputol’

4.1.4.3 Nagiging {pam-} ang panlaping makauri na {pang-} kung ang salitang-ugat ay nagsisimula sa titik na ⟨p⟩ at ⟨b⟩.

Salitang-Ugat	Salitang Maylapi
pugâ ‘pigâ’	pam pugâ ‘pampigâ’
purot ‘pulot’	pam purot ‘pampulot’
bakal ‘bili’	pam bakal ‘pambili’
burog ‘gupit’	pam burog ‘panggupit’
balay ‘bahay’	pam balay ‘pambahay’

4.1.4.4 Nagiging {pan-} ang panlaping makauri na {pang-} kung ang salitang-ugat ay nagsisimula sa titik na ⟨d, s, l, r, t⟩.

Salitang-Ugat	Salitang Maylapi
dekorasyon ‘dekorasyon’	pan dekorasyon ‘pandekorasyon’
surat ‘sulat’	pan surat ‘pansulat’
lalâki ‘lalâki’	pan lalaki ‘panlalaki’
regalo ‘regalo’	pan regalo ‘panregalo’
tinda ‘tinda’	pan tinda ‘pantinda’

4.1.4.5 Nagkakamay-on sin pagbabag-o sa paghilwas nan pagsurat an magkapira na mga surmaton na inlapihan sin {pang-}. Kadaghanan an una na katinig san ugat na surmaton diri na inhihilwas kun nagkakapareho ini sa urhi na katinig san panlapi na makauri na {pang-}, {pam-}, o {pan-}.

Ugat na Surmaton	Surmaton na Maylapi	Iba na Ispeling o Paghilwas / Varyant
purot ‘pulot’	pampurot ‘pampulot’	pamurot ‘pumpulot’
surat ‘sulat’	pansurat ‘pansulat’	panurat ‘pansulat’
saribo ‘dilig’	pansaribo ‘pandilig’	panaribo ‘pandilig’
kudal ‘bakod’	pangkudal ‘pangbakod’	pangudal ‘pambakod’
kuskos ‘kuskos’	pangkuskos ‘pangkuskos’	panguskos ‘pangkuskos’

4.1.5 Salyuhan san L/R

Nagsasalyuhan an posisyon san ⟨l⟩ nan ⟨r⟩ kun indadagdag an panlapi na {-Pr-} nan {Kuru-} sa ugat na surmaton na nagbabatog sa ⟨l⟩. An P sa panlapi na {-Pr-} nagrerepresentar sa una na patinig san ugat na surmaton, nan an K naman sa {Kuru-} nagrerepresentar san una na katinig san ugat na surmaton.

Ugat na Surmaton	Panlapi	Surmaton na Maylapi
laba ‘laba’	-ar-	ralaba ‘laba (maramihan)’
lakat/lakaw ‘lakad’	-ar-	ralakat/ralakaw ‘lakad (maramihan)’
limpya ‘linis’	-ir-	rilimpya ‘linis (maramihan)’
libot ‘libot’	-ir-	rilibot ‘libot (maramihan)’
luto ‘luto’	-ur-	ruluto ‘luto (maramihan)’
lamesa ‘lamesa’	luru-	rululamesa ‘kunwaring lamesa’
lapis ‘lapis’	luru-	rululapis ‘kunwaring lapis’

4.1.4.5 Nagkakaroon ng pagbabago sa pagbigkas at pagsulat ng iláng mga salitáng nilapihan ng {pang-}. Kadalasan ang unang katinig ng salitáng-ugat ay hindi na binibigkas dahil sa pagkakahalintulad nito sa hulíng katinig ng panlaping makauri na {pang-}, {pam-}, o {pan-}.

Salitáng-Ugat	Salitáng Maylapi	Ibang Pagbaybay o Pagbigkas
purot ‘pulot’	pampurot ‘pampulot’	pamurot ‘pumpulot’
surat ‘sulat’	pansurat ‘pansulat’	panurat ‘pansulat’
saribo ‘dilig’	pansaribo ‘pandilig’	panaribo ‘pandilig’
kudal ‘bakod’	pangkudal ‘pangbakod’	pangudal ‘pambakod’
kuskos ‘kuskos’	pangkuskos ‘pangkuskos’	panguskos ‘pangkuskos’

4.1.5 Palitang L/R

Nagpapalitan ng posisyon ang ⟨l⟩ at ⟨r⟩ kapag dinadagdag ang panlaping {- Pr-} at {Kuru-} sa salitáng-ugat na nag-uumpisa sa ⟨l⟩. Ang P sa panlaping {-Pr-} ay kumakatawan sa unang patinig ng salitáng-ugat, at ang K naman sa {Kuru-} ay kumakatawan sa unang katinig ng salitáng-ugat.

Salitáng-Ugat	Panlapi	Salitáng Maylapi
laba ‘laba’	-ar-	ralaba ‘laba (maramihan)’
lakat/lakaw ‘lakad’	-ar-	ralakat/ralakaw ‘lakad (maramihan)’
limpya ‘linis’	-ir-	rilimpya ‘linis (maramihan)’
libot ‘libot’	-ir-	rilibot ‘libot (maramihan)’
luto ‘luto’	-ur-	ruluto ‘luto (maramihan)’
lamesa ‘lamesa’	luru-	rululamesa ‘kunwaring lamesa’
lapis ‘lapis’	luru-	rululapis ‘kunwaring lapis’

Marereparo na an pagsalyuhan na ini diri nangyayari sa mga ugat na surmaton na nagbabatog sa iba na katinig puwera san (l).

Ugat na Surmaton	Panlapi	Surmaton na Maylapi
p urot ‘pulot’	-ur-	pur urot ‘pulot (maramihan)’
b atog ‘umpisa’	-ar-	bar atog ‘umpisa (maramihan)’
d akop ‘dakip’	-ar-	dar akop ‘dakip (maramihan)’
k aon ‘kain’	-ar-	kara on ‘kain (maramihan)’
s irong ‘silong’	-ir-	sir irong ‘silong (maramihan)’
m ata ‘mata’	-ar-	mar ata ‘gising (maramihan)’
s udlay ‘suklay’	suru-	suru sudlay ‘kunwaring suklay’
t alinga ‘tainga’	turu-	turu talinga ‘kunwaring tainga’
g ab-i ‘gabi’	guru-	guru gab-i ‘gabi-gabi’
a dlaw ‘araw’	?uru-	uru -adlaw ‘araw-araw’

4.2 Pag-ispeling san Hinudam na Surmaton

4.2.1 Kun pupuwede, hanapan san kapareho na surmaton sa Sorsoganon para diri na maghudam san mga surmaton sa iba na lengguwahe.

Halimbawa:

paisi	imbes na	anuncio (hinudam sa Español)
agda	imbes na	imbitar (hinudam sa Español)
kahon	imbes na	box (hinudam sa Ingles)
tadong	imbes na	straight (hinudam sa Ingles)

Mapapansin na ang pagpapalitang ito ay hindi nagaganap sa mga salitáng-ugat na nag-uumpisa sa ibang katinig maliban sa (l).

Salitáng-Ugat	Panlapi	Salitáng Maylapi
p urot ‘pulot’	-ur-	pur urot ‘pulot (maramihan)’
b atog ‘umpisa’	-ar-	bar atog ‘umpisa (maramihan)’
d akop ‘dakip’	-ar-	dar akop ‘dakip (maramihan)’
k aon ‘kain’	-ar-	kara on ‘kain (maramihan)’
s irong ‘silong’	-ir-	sir irong ‘silong (maramihan)’
m ata ‘mata’	-ar-	mar ata ‘gising (maramihan)’
s udlay ‘suklay’	suru-	suru sudlay ‘kunwaring suklay’
t alinga ‘tainga’	turu-	turu talinga ‘kunwaring tainga’
g ab-i ‘gabi’	guru-	guru gab-i ‘gabi-gabi’
a dlaw ‘araw’	?uru-	uru -adlaw ‘araw-araw’

4.2 Pagbaybay ng Salitáng Hiram

4.2.1 Hangga’t maaari, hanápan ng katumbas na salitáng Sorsoganon para maiwasan ang paghiram ng mga salita.

Halimbawa:

paisi	imbes na	anuncio (hinudam sa Español)
agda	imbes na	imbitar (hinudam sa Español)
kahon	imbes na	box (hinudam sa Ingles)
tadong	imbes na	straight (hinudam sa Ingles)

4.2.2 Igalang nan diri pagliwaton an mga pangngaran na pantangi nan hinudam na surmaton sa Pilipinas.

Halimbawa:

lvatan
Badjao o ‘**Bajau**’
Ifugaw ‘**Ifugaw**’
alifuffug (Itawes) - ‘ipuipo’
jambangán (Tausug) - ‘halaman’
kuvat (Ibaloy) - ‘digma’
zigattu (Ibanag) - ‘silangan’

4.2.3 Ingagamit an walo na (8) dagdag na letra na C, F, J, Ñ, Q, V, X, nan Z sa mga minasunod:

4.2.3.1 Bag-o na hinudam na surmaton hali sa Español, Ingles, nan iba pa: quarantine, quota, jackpot, sachet, xylophone, El Niño

4.2.3.2 Pangngaran na pantangi na hinudam: Axl, Judy, Zeon, Alex, Xaira, Nichole, Buenavista, Prieto Diaz

4.2.3.3 Surmaton na siyentipiko nan teknikal: zinc, quorum, fraction, subtraction, oxygen, chlorine

4.2.3.4 Surmaton na masakit isurat sa alpabeto na Sorsoganon: queen, quiz, pizza, Flores de Mayo, jaywalking.

4.2.4 Isurat base sa alpabeto na Sorsoganon an mga surmaton na hinudam sa Español kun asimilado na o parte na san leksikon san Sorsoganon.

Español	Sorsoganon
cucina	kusina
familia	pamilya
ventana	bintana
zapatos	sapatos
kortina	kortina

4.2.2 Igalang at panatilihin ang pagbaybay sa mga pangngalang pantangi at hiram na salita sa mga katutubóng wika sa Pilipinas.

Halimbawa:

4.2.3 Ginagamit ang walong (8) dagdag na titik C, F, J, Ñ, Q, V, X, at Z sa mga sumusunod:

lvatan
Badjao o ‘**Bajau**’
Ifugaw ‘**Ifugaw**’
alifuffug (Itawes) - ‘ipuipo’
jambangán (Tausug) - ‘halaman’
kuvat (Ibaloy) - ‘digma’
zigattu (Ibanag) - ‘silangan’

4.2.3.1 Bagong hiram na salita mula sa Español, Ingles, at iba pang wikang banyaga: quarantine, quota, jackpot, sachet, xylophone, El Niño

4.2.3.2 Pangngalang pantangi na hiram: Axl, Judy, Zeon, Alex, Xaira, Nichole, Buenavista, Prieto Diaz

4.2.3.3 Katawagang siyentipiko at teknikal: zinc, quorum, fraction, subtraction, oxygen, chlorine

4.2.3.4 Salita na mahirap dagliang ireispel: queen, quiz, pizza, Flores de Mayo, jaywalking.

4.2.4 Baybayín alinsunod sa alpabetong Sorsoganon ang mga salitáng hiram sa Español kung ito ay asimilado na o bahagi na ng leksikon ng Sorsoganon.

Español	Sorsoganon
cucina	kusina
familia	pamilya
ventana	bintana
zapatos	sapatos
kortina	kortina

Español	Sorsoganon
vaso	baso
vocabulario	bokabularyo
celebracion	selebrasyon
capitulo	kapitulo
cuarto	kuwarto
suerte	suwerte
Viernes	Biyernes

4.2.5 Gamiton an orihinal na ispeling san hinudam na surmaton kun makalipat an pag-ispeling sini sa Sorsoganon.

Halimbawa:

load text
straw juice
chat stapler

4.2.6 Igalang nan mantiniron an pag-ispeling sa mga dayuhan na surmaton kun hinudam ini nan kaipuhan an konotasyon sa hinalian na kultura.

Halimbawa:

habeas corpus feng shui
status quo shalom
mosque amor propio

4.2.7 Kun pareho nasa Español nan Ingles an hinudam na surmaton, sunudon an pagbasa sa Español nan isurat gamit an alpabeto na Sorsoganon.

Ingles	Español	Sorsoganon
image	imagen	imahen
dialogue	dialogo	diyologo

Español	Sorsoganon
vaso	baso
vocabulario	bokabularyo
celebracion	selebrasyon
capitulo	kapitulo
cuarto	kuwarto
suerte	suwerte
Viernes	Biyernes

4.2.5 Panatilihin ang orihinal na baybay ng mga salitang hiram kung ang pagbaybay nitô sa alpabetong Sorsoganon ay magdudulot ng kalituhan.

Halimbawa:

load text
straw juice
chat stapler

4.2.6 Igalang at panatilihin ang pagbaybay sa mga dayuhang salita kung ito ay hiram at kailangan ang konotasyon nitô sa pinagmulang kultura.

Halimbawa:

habeas corpus feng shui
status quo shalom
mosque amor propio

4.2.7 Kung parehong nâsa Español at Ingles ang salitang hiram, sundin ang pagbâsa sa Español at isulat gamit ang alpabetong Sorsoganon.

Ingles	Español	Sorsoganon
image	imagen	imahen
dialogue	dialogo	diyologo

Ingles	Español	Sorsoganon
baggage	bagaje	bagahe
virtue	virtud	birtud
aspect	aspecto	aspekto

4.2.8 Inhahali an sayo sa duwa na magkasunod na pareho na letra sa mga hinudam na surmaton.

Hinudam na Surmaton	Sorsoganon
committee	komite
bulletin	bulitin
transmitter	transmitter
profession	propesyon
commission	komisyon

4.2.9 Diri ibutang o isurat sa unahan san mga surmaton an ⟨h⟩ na diri inbabasa sa Español.

Español	Sorsoganon
harina	arina
haber	aber
hijado	ihado
hielo	yelo
hora(s)	oras

Ingles	Español	Sorsoganon
baggage	bagaje	bagahe
virtue	virtud	birtud
aspect	aspecto	aspekto

4.2.8 Inaalis ang isa sa dalawang magkasunod na parehong titik sa mga salitang hiram.

Salitang Hiram	Sorsoganon
committee	komite
bulletin	bulitin
transmitter	transmitter
profession	propesyon
commission	komisyon

4.2.9 Ang ⟨h⟩ na hindi binabasa sa Español ay hindi na inilalagay o isinusulat sa unahan ng mga salita.

Español	Sorsoganon
harina	arina
haber	aber
hijado	ihado
hielo	yelo
hora(s)	oras

4.2.10 Nagiging letra na ⟨h⟩ kun in-ispeling sa Sorsoganon an ⟨g⟩ nan ⟨j⟩ na may tunog /h/ sa Español.

Español	Sorsoganon
colegio	kolehiyo
region	rehiyon
previlegio	pribilehiyo
jues	huwes

Imudon an iba pa na patakaran manungod sa hudam na surmaton sa mga masunod na kapitulo.

4.2.10 Nagiging titik ⟨h⟩ kapag binaybay sa Sorsoganon ang ⟨g⟩ at ⟨j⟩ na may tunog na /h/ sa Español.

Español	Sorsoganon
colegio	kolehiyo
region	rehiyon
previlegio	pribilehiyo
jues	huwes

Tingnan ang iba pang mga tuntúnin na may kinalaman sa salitang hiram sa mga susunod na kabanata.

5 | KASO NA KAMBAL-PATINIG

Sa pag-ispeling san mga hinudam na surmaton na may kambal-patinig, dapat dumdumon an duwa na klase san patinig. An makusog na patinig ⟨a, e, o⟩ nan maluya na patinig ⟨i, u⟩. An maluya na patinig na ⟨i⟩ nan ⟨u⟩ nawawara kun natukalan san tunog na /y/ nan /w/ pareho san mga surmaton na kompanya (compañía), benepisyo (benepicio), indibidwal (individual), nan agwador (aguador). Diri nangyayari an irog sini na pagbabag-o sa kambal-patinig na may makusog na una na patinig puwera sa iba na varyant. Ini an dapat na sunudon:

5.1 Diri nagbabag-o an magkasunod na makusog na patinig a + ⟨e, o⟩, e + ⟨a, o⟩, o + ⟨a, e⟩ sa mga hinudam na surmaton.

Halimbawa:	
a + ⟨e, o⟩	maestro, maestra, shaolin, cacao
e + ⟨a, o⟩	teatro, teorya, museo, Rompeolas
o + ⟨a, e⟩	Zamboanga, poeta, poesia

Puwede masabi na varyant lang san idea an ideya, san ideal an ideyal.

5.2 Salyuhan san ⟨y⟩ an maluya na patinig na ⟨i⟩ nan san ⟨w⟩ an maluya na patinig na ⟨u⟩ sa mga hinudam na surmaton sa Español na may biniyo na maluya nan makusog na patinig i + ⟨a, e, o⟩ nan u + ⟨a, e, o⟩.

Kambal-Patinig	Español	Sorsoganon
ia	gracia	grasya
	mayoria	mayorya
	bacteria	bakterya
	comedia	komedya
ie	Diciembre	Disyembre
	teniente	tenyente
	cubierta	kubyerta

5 | KASONG KAMBAL-PATINIG

Sa pagbaybay ng mga salitang hiram na may kambal-patinig, dapat isaalang-alang ang dalawang uri ng patinig. Ang malakas na patinig ⟨a, e, o⟩ at mahinang patinig ⟨i, u⟩. Ang mahinang patinig na ⟨i⟩ at ⟨u⟩ ay naglalaho kapag napalitan ng tunog na /y/ at /w/ gaya sa mga salitang kompanya (compañía), benepisyo (benepicio), indibidwal (individual), at agwador (aguador). Hindi nagaganap ang ganitong pagbabago sa kambal-patinig na may malakas na unang patinig maliban sa ilang varyant. Narito ang mga dapat sundin:

5.1 Panatilihin ang magkasunod na malakas na patinig a + ⟨e, o⟩, e + ⟨a, o⟩, o + ⟨a, e⟩ sa mga salitang hiram.

Halimbawa:	
a + ⟨e, o⟩	maestro, maestra, shaolin, cacao
e + ⟨a, o⟩	teatro, teorya, museo, Rompeolas
o + ⟨a, e⟩	Zamboanga, poeta, poesia

Maaaring ituring na varyant lámang ng idea ang ideya, ng ideal ang ideyal.

5.2 Palitán ng ⟨y⟩ ang mahinang patinig na ⟨i⟩ at ng ⟨w⟩ ang mahinang patinig na ⟨u⟩ sa mga salitang hiram sa Español na may pinagsamang mahina at malakas na patinig: i + ⟨a, e, o⟩ at u + ⟨a, e, o⟩.

Kambal-Patinig	Español	Sorsoganon
ia	gracia	grasya
	mayoria	mayorya
	bacteria	bakterya
	comedia	komedya
ie	Diciembre	Disyembre
	teniente	tenyente
	cubierta	kubyerta

Kambal-Patinig	Español	Sorsoganon
io	ambic ion	ambis yon
	milyonari o	milyonari yo
	relac ion	relas yon
	ocac ion	okas yon
ua	estat ua	estat wa
	agu ador	ag w ador
	manu al	man w al
	ritu al	rit w al
au	au to	aw t o
	au ditor	aw d itor
	au toridad	aw t oridad
	au ditorio	aw d itorio

5.3 Isingit an ⟨w⟩ o ⟨y⟩ sa mga surmaton may kumbinasyon na i + ⟨a, e, o⟩ at u + ⟨a, e, i⟩ kun:

5.3.1 Nagsusunod an kambal-patinig sa una na katinig san surmaton:

Kambal-Patinig	Español	Sorsoganon
ia	t ia	ti y a
	pi a no	pi y ano
	di a mante	di y amante
ie	fi e sta	pi y esta

Kambal-Patinig	Español	Sorsoganon
io	ambic ion	ambis yon
	milyonari o	milyonari yo
	relac ion	relas yon
	ocac ion	okas yon
ua	estat ua	estat wa
	agu ador	ag w ador
	manu al	man w al
	ritu al	rit w al
au	au to	aw t o
	au ditor	aw d itor
	au toridad	aw t oridad
	au ditorio	aw d itorio

5.3 Isingit ang ⟨w⟩ o ⟨y⟩ sa mga salitang may kombinasyon na i + ⟨a, e, o⟩ at u + ⟨a, e, i⟩ kung:

5.3.1 Sumusunod ang kambal-patinig sa katinig sa unang pantig ng salita:

5.3.2 Sumusunod ang kambal-patinig sa dalawa o higit pang

Kambal-Patinig	Español	Sorsoganon
ia	t ia	ti y a
	pi a no	pi y ano
	di a mante	di y amante
ie	fi e sta	pi y esta

Kambal-Patinig	Español	Sorsoganon
ie	siempre	siyempre
	científico	siyentipiko
	Miercoles	Miyerkoles
	Viernes	Biyernes
io	Dios	Diyos
	violin	biyolin
	kiosco	kiyosko
ua	cuarta	kuwarta
	cuarto	kuwarto
	cuatro	kuwatro
	guapo	guwapo
ue	puede	puwede
	suelo	suweldo
	cuento	kuwento
	buenas	buwenas
ui	buitre	buwitre
iu	ciudad	siyudad
	viuda	biyuda
	viudo	biyudo

5.3.2 Nagsusunod an kambal-patinig sa duwa o mas daghan pa na katinig:

Hinudam na Surmaton	Sorsoganon
Bib <u>l</u> ia	Bib <u>l</u> iya
diferen <u>c</u> ia	diperen <u>s</u> iya

Kambal-Patinig	Español	Sorsoganon
ie	siempre	siyempre
	científico	siyentipiko
	Miercoles	Miyerkoles
	Viernes	Biyernes
io	Dios	Diyos
	violin	biyolin
	kiosco	kiyosko
ua	cuarta	kuwarta
	cuarto	kuwarto
	cuatro	kuwatro
	guapo	guwapo
ue	puede	puwede
	suelo	suweldo
	cuento	kuwento
	buenas	buwenas
ui	buitre	buwitre
iu	ciudad	siyudad
	viuda	biyuda
	viudo	biyudo

katinig:

Salitáng Hiram	Sorsoganon
Bib <u>l</u> ia	Bib <u>l</u> iya
diferen <u>c</u> ia	diperen <u>s</u> iya

Hinudam na Surmaton	Sorsoganon
pacien <u>ci</u> a	pasens <u>si</u> ya
anun <u>ci</u> o	anun <u>si</u> yo
man <u>si</u> on	man <u>si</u> yon
bis <u>cu</u> it	bisk <u>u</u> wit
enc <u>ue</u> ntro	engku <u>w</u> entro
le <u>cc</u> ion	le <u>k</u> siyon
lengu <u>a</u> je	lenggu <u>w</u> ahe
lingu <u>i</u> stica	linggu <u>w</u> istika

5.3.2 An kambal-patinig nasunod sa tunog na /h/:

Español	Sorsoganon
estrateg <u>i</u> a	estrateg <u>hi</u> ya
coleg <u>i</u> o	koleh <u>hi</u> yo
reg <u>i</u> on	reh <u>hi</u> yon
ju <u>i</u> cio	<u>h</u> uwisyo
perju <u>i</u> cio	per <u>h</u> uwisyo

5.3.3 An kambal-patinig nasa durho san surmaton nan may duon an paghilwas sa una na patinig an orihinal:

Español	Sorsoganon
econom <u>í</u> a	ekonom <u>i</u> ya
filosof <u>í</u> a	pilosopi <u>i</u> ya
geograf <u>í</u> a	heograpi <u>i</u> ya

Salitáng Hiram	Sorsoganon
pacien <u>ci</u> a	pasens <u>si</u> ya
anun <u>ci</u> o	anun <u>si</u> yo
man <u>si</u> on	man <u>si</u> yon
bis <u>cu</u> it	bisk <u>u</u> wit
enc <u>ue</u> ntro	engku <u>w</u> entro
le <u>cc</u> ion	le <u>k</u> siyon
lengu <u>a</u> je	lenggu <u>w</u> ahe
lingu <u>i</u> stica	linggu <u>w</u> istika

5.3.2 Ang kambal-patinig ay sumusunod sa tunog na /h/:

Español	Sorsoganon
estrateg <u>i</u> a	estrateg <u>hi</u> ya
coleg <u>i</u> o	koleh <u>hi</u> yo
reg <u>i</u> on	reh <u>hi</u> yon
ju <u>i</u> cio	<u>h</u> uwisyo
perju <u>i</u> cio	per <u>h</u> uwisyo

5.3.3 Ang kambal-patinig ay nása dulo ng salita at may diin ang bigkas sa unang patinig ang orihinal:

Español	Sorsoganon
econom <u>í</u> a	ekonom <u>i</u> ya
filosof <u>í</u> a	pilosopi <u>i</u> ya
geograf <u>í</u> a	heograpi <u>i</u> ya

5.4 Sa pag-ispeling san diptonggo sa katutubo na surmaton na Sorsoganon, gagamiton an kumbinasyon san patinig nan mala-patinig na ⟨y⟩ o ⟨w⟩.

Halimbawa:

⟨ay⟩	imbesh na	⟨ai⟩	buh ay , sud lay , bun ay , tun ay , sar ay
⟨oy⟩	imbesh na	⟨oi⟩	kah oy , man oy , gah oy , lab oy
⟨aw⟩	imbesh na	⟨au⟩	ad law , bah aw , balang aw , sab aw
⟨iw⟩	imbesh na	⟨iu⟩	paksi iw , pili iw , agi iw , bari iw , kari iw kiw

5.4 Sa pagbaybay ng diptonggo sa katutubong salitang Sorsoganon, gagamitin ang kombinasyon ng patinig at mala patinig na ⟨y⟩ o ⟨w⟩.

Halimbawa:

⟨ay⟩	imbesh na	⟨ai⟩	buh ay , sud lay , bun ay , tun ay , sar ay
⟨oy⟩	imbesh na	⟨oi⟩	kah oy , man oy , gah oy , lab oy
⟨aw⟩	imbesh na	⟨au⟩	ad law , bah aw , balang aw , sab aw
⟨iw⟩	imbesh na	⟨iu⟩	paksi iw , pili iw , agi iw , bari iw , kari iw kiw

6 | KAMBAL-KATINIG NAN DIGRAPO

Intutukoy san kambal-katinig an duwa na magkadukot na katinig na inapapunog sa sulod san sayo na pantig, pareho san <sk> o <sc> sa Ingles na score, scout, script, desk, san <st> sa Ingles na straw, stick, test, artist, nan san <kt> o <ct> sa Ingles na aspect, subject, correct. An digrapo naman kambal-katinig na inihilwas na may sayo na tunog, pareho san <ch> sa charger, chess, chips nan san <sh> sa shampoo, shoot, nan shake.

6.1 Sa mga surmaton sa Ingles na nagtatapos sa <sk>, <sc>, nan <st>, iispel an surmaton sa Sorsoganon nan imantinir an kambal-katinig.

Ingles	Sorsoganon
desk	desk
disc	disk
test	test
cast	cast

6.2 Sa mga Ingles na surmaton na nagtatapos sa <ct>, nagiging <k> ini kun in-iispeling sa Sorsoganon.

Ingles	Sorsoganon
abstract	abstrak
addict	adik
suspect	suspek
prospect	prospek
impact	impak

6 | KAMBAL-KATINIG AT DIGRAPO

Tinutúkoy ng kambal-katinig ang dalawang magkadikit na katinig na pinatutunog sa loob ng isang pantig, gaya ng <sk> o <sc> sa Ingles na score, scout, script, desk, ng <st> sa Ingles na straw, stick, test, artist, at ng <kt> o <ct> sa Ingles na aspect, subject, correct. Ang digrapo naman ay kambal-katinig na binibigkas nang may isang tunog, gaya ng <ch> sa charger, chess, chips at ng <sh> sa shampoo, shoot, at shake.

6.1 Sa mga salitang Ingles na nagtatapos sa <sk>, <sc>, at <st>, baybayin ang salita sa Sorsoganon at panatilihin ang kambal-katinig.

Ingles	Sorsoganon
desk	desk
disc	disk
test	test
cast	cast

6.2 Sa mga salita sa Ingles na nagtatapos sa <ct>, ito ay nagiging <k> kapag binaybay sa Sorsoganon.

Ingles	Sorsoganon
abstract	abstrak
addict	adik
suspect	suspek
prospect	prospek
impact	impak

6.3 Sa mga uram na saritang agko <ch>, agko tulong (3) paagi a pweding gamiton:

6.3.1 Imantinir a orihinal na ispeling:

Ingles	Sorsoganon
charger	charger
chess	chess
chips	chips
champion	champion
chat	chat

6.3.2 Salyuhan san <ts> an <ch> nan isurat sa alpabeto na Sorsoganon:

Ingles	Sorsoganon
check	tsek
chart	tsart
chocolate	tsokolate
chalk	tsok
cheque	tseke

6.3.3 Salyuhan san <k> an <ch> na may tunog na /k/ nan isurat sa alpabeto na Sorsoganon:

Ingles	Sorsoganon
scholar	iskolar
chemical	kemikal
cholera	kolera
charismatic	karismatik
cholesterol	kolesterol

6.3 Sa mga salitang hiram na may <ch>, may tatlong paraan na maaaring gamitin:

6.3.1 Panatilihin ang orihinal na baybay:

Ingles	Sorsoganon
charger	charger
chess	chess
chips	chips
champion	champion
chat	chat

6.3.2 Palitán ng <ts> ang <ch> at baybayín sa wikang Sorsoganon:

Ingles	Sorsoganon
check	tsek
chart	tsart
chocolate	tsokolate
chalk	tsok
cheque	tseke

6.3.3 Palitán ng <k> ang <ch> na may tunog na /k/ at baybayín sa wikang Sorsoganon:

Ingles	Sorsoganon
scholar	iskolar
chemical	kemikal
cholera	kolera
charismatic	karismatik
cholesterol	kolesterol

6.4 Sa mga surmaton na may ⟨sh⟩, diri na pagbag-uhon.

Halimbawa:

shampoo
shoot
shake
shawarma
censor**sh**ip

Puwede masabi na varyant san ⟨sh⟩ an ⟨sy⟩ nan ⟨s⟩ pareho sa ‘syuting’ imbes na ‘shooting’ nan ‘ambus’ (kun nasa durho san surmaton) imbes na “ambush”. Bukas pa man gihapon an giya hanggan sa niyan para sa mas mayad na eksperimento manungod sini.

6.5 Sa mga hinudam na surmaton na may kambal-katinig na nagbabatog sa ⟨s⟩, puwede isurat sa duwa na paagi:

6.5.1 Diri babag-uhon an orihinal na ispeling.

Halimbawa:

s carf	s logan
s pa	s traight
s traw	s tyle
s kate	s tamp

6.5.2 Butangan san ⟨i⟩ sa unahan kun iispelingon sa Sorsoganon:

Halimbawa:

i skor	hali sa	score
i skrip	hali sa	script
i skawt	hali sa	scout

Maging konsistent lang sa paggamit san arin man na paagi

6.4 Sa mga salitang may ⟨sh⟩, panatilihin ito.

Halimbawa:

shampoo
shoot
shake
shawarma
censor**sh**ip

Maaaring ituring na varyant ng ⟨sh⟩ ang ⟨sy⟩ at ⟨s⟩ gaya sa ‘syuting’ imbes na ‘shooting’ at ‘ambus’ (kapag nasa dulo ng salita) imbes na ‘ambush’. Ngunit pansamantalang nakabukas hanggang ang kasalukuyang gabay para sa mananaig na eksperimento hinggil dito.

6.5 Sa mga salitang hiram na may kambal-katinig na nagsisimula sa titik ⟨s⟩, puwedeng baybayin sa dalawang paraan:

6.5.1 Panatilihin ang orihinal na baybay:

Halimbawa:

s carf	s logan
s pa	s traight
s traw	s tyle
s kate	s tamp

6.5.2 Lagyan ng ⟨i⟩ sa unahan kapag binaybay sa wikang Sorsoganon:

Halimbawa:

i skor	hali sa	score
i skrip	hali sa	script
i skawt	hali sa	scout

Maging konsistent lang sa paggamit sa alin mang paraan.

7 | SALYUHAN SAN E/I NAN O/U

7.1 Salyuhan san E/I

7.1.1 Sa mga surmaton na katutubo sa Sorsoganon, gamiton an letra na ⟨i⟩.

ini 'ito'
dini/didi 'dito'
diri/dilì 'hindi'
pira 'ilan'
ikog 'buntot'
siki/tiil 'paa'

7.1.2 Gamiton an letra na ⟨e⟩ sa mga surmaton sa Español na nagbabatog sa ⟨es⟩, nan an letra ⟨i⟩ sa mga surmaton na Ingles na nagbabatog sa ⟨s⟩.

Halimbawa:

eskándaló (escandalo)	iskándal (scandal)
espesyál (especial)	ispésyal (special)
esmárte (esmarite)	ismárt (smart)
eskuwéla (escuela)	iskúl (school)
estílo (estilo)	istáy (style)
eskolár (escolar)	iskólar (scholar)

7.1.3 Sa mga hinudam na surmaton sa Español, nagiging letra na ⟨i⟩ an ⟨e⟩ na nasa butnga san surmaton.

Halimbawa:

disgrasya	diri	desgrasya
disyerto	diri	desyerto
dilikado	diri	delikado

7.1.4 Nagiging ⟨i⟩ an ⟨e⟩ sa durho san ugat na surmaton kun inadagdagang sin panlapi..

7 | PALÍTANG E/I AT O/U

7.1 Palítang E/I

7.1.1 Sa lahat ng katutubong salita sa Sorsoganon, gamitin ang letrang ⟨i⟩.

ini 'ito'
dini/didi 'dito'
diri/dilì 'hindi'
pira 'ilan'
ikog 'buntot'
siki/tiil 'paa'

7.1.2 Gamitin ang titik ⟨e⟩ sa mga salitang Español na nagsisimula sa ⟨es⟩, at ang titik ⟨i⟩ sa mga salitang Ingles na nagsisimula sa ⟨s⟩.

Halimbawa:

eskándaló (escandalo)	iskándal (scandal)
espesyál (especial)	ispésyal (special)
esmárte (esmarite)	ismárt (smart)
eskuwéla (escuela)	iskúl (school)
estílo (estilo)	istáy (style)
eskolár (escolar)	iskólar (scholar)

7.1.3 Sa mga salitang hiram sa Español, nagiging titik ⟨i⟩ ang ⟨e⟩ na nása gitna ng salita.

Halimbawa:

disgrasya	hindi	desgrasya
disyerto	hindi	desyerto
dilikado	hindi	delikado

7.1.4 Nagiging ⟨i⟩ ang ⟨e⟩ sa dulo ng salitang-ugat kapag dinadagdagang ng panlapi.

7.2 Salyuhan san O/U

Ugat na Surmaton	Panlapi	Surmaton na Maylapi
arte	ka-, -an	kaartihan 'kaartihan'
	ma-, -on	maartihon 'napakaarte'
suwerte	-on	suwertihon 'napakasuwerte'
diskarte	-an	diskartihan 'gumawa ng paraan'

7.2.1 Sa mga hinudam na surmaton sa Español na nagbabatog sa ⟨o⟩, i-mantinig an ⟨o⟩.

Halimbawa:

obispo	diri	ubispo
opisina	diri	upisina
okasyon	diri	ukasyon
obligasyon	diri	ubligasyon

7.2.2 Sa kabilugan, gamiton an ⟨o⟩ kun ini nasa urhi na silaba puwera sa mga surmaton na gasul, balut, nan iba pa.

Halimbawa:

say o 'isa'	tung o 'tapat'
tukd o 'turo'	ram o 'kalat'
ting o 'pangil'	paw o 'pawid'
puy o 'tahimik'	gay o 'ganda'

7.2.3 Sa iba pa na posisyon san ⟨o⟩, gamiton an letra na ⟨u⟩.

Halimbawa:

sugpon' dugtong'	tultol 'matino'
kalintura 'lagnat'	punpon 'ipunin gamit ang mga kamay'
tulo 'tatlo'	supson 'sipsip'
karumbay 'katabi, kahanay'	pukpok 'pukpok'

7.2 Palitang O/U

Salitang-Ugat	Panlapi	Salitang Maylapi
arte	ka-, -an	kaartihan 'kaartihan'
	ma-, -on	maartihon 'napakaarte'
suwerte	-on	suwertihon 'napakasuwerte'
diskarte	-an	diskartihan 'gumawa ng paraan'

7.2.1 Sa mga salitang hiram sa Español na nagsisimula sa ⟨o⟩, panatilihin ang ⟨o⟩.

Halimbawa:

obispo	hindi	ubispo
opisina	hindi	upisina
okasyon	hindi	ukasyon
obligasyon	hindi	ubligasyon

7.2.2 Sa pangkalahatan, gamitin ang ⟨o⟩ kung ito ay nasa hulíng silaba maliban sa mga salitang gasul, balut, atbp.

Halimbawa:

say o 'isa'	tung o 'tapat'
tukd o 'turo'	ram o 'kalat'
ting o 'pangil'	paw o 'pawid'
puy o 'tahimik'	gay o 'ganda'

7.2.3 Sa iba pang posisyon ng ⟨o⟩, gamitin ang letrang ⟨u⟩.

Halimbawa:

sugpon' dugtong'	tultol 'matino'
kalintura 'lagnat'	punpon 'ipunin gamit ang mga kamay'
tulo 'tatlo'	supson 'sipsip'
karumbay 'katabi, kahanay'	pukpok 'pukpok'

luhod ‘luhod’
kapsula ‘kapsula’

alimpupuro ‘puyó’
anunuhot ‘alupihan’

Mayroong kaibahan sa kaso san mga hudam na surmaton na may tunog [o] na an kasunod /s/ pareho san **poste**, **impostor**, at **posible**. Mao man sa mga hudam na surmaton pareho san **koryénte**, **Koreáno**, **donasyón**, **morádo**, **kompanyá**, **sombréro**, **politiká**, **polo**, at **bola**.

7.2.4 Sa mga surmaton na in-uutro na nagtatapos sa pantig ⟨o⟩, diri na insasalyuhan an letra na ⟨o⟩ san ⟨u⟩. Butangan sin gitling sa butnga san surmaton.

Halimawa
diy**ô**-diy**ô** ‘paunti-unti’
say**ô**-say**ô** ‘isa-isa’
ribo**o**-ribo**o** ‘libo-libo’
nano**o**-nano**o** ‘ano-ano’
sun**od**-sun**od** ‘sunod-sunod’

May kaibahan sa kaso san mga surmaton na in-uutro na wara kahulugan kun sisiwasyon an duwa na parte sugad san taudtaod ‘mamaya’. Wara kahulugan an “taod” lamang.

7.2.5 Nagiging ⟨u⟩ an ⟨o⟩ sa urhian na silaba san surmaton kun inadagdag san panlapi parehas san -on/-hon nan -an/-han nan malaksi an paghilwas san patinig.

Ugat na Surmaton	Panlapi	Inlapian na Surmaton
kadto ‘punta’	-on	kad tuon ‘puntáhan’
himo o /gibo ‘gawa’	-on	him uon / gib uon ‘gawin’
magay on ‘maganda’	-on	magay unon ‘napakaganda’
baly o ‘lipat/palit’	-han	baly uhan ‘palitán’

luhod ‘luhod’
kapsula ‘kapsula’

alimpupuro ‘puyó’
anunuhot ‘alupihan’

Mayroong kataliwasan sa káso ng mga salitáng hiram na may tunog [o] na sinusundan ng /s/ tulad ng **poste**, **impostor**, at **posible**. Gayundin sa mga salitáng hiram gaya ng **koryénte**, **Koreáno**, **donasyón**, **morádo**, **kompanyá**, **sombréro**, **politiká**, **polo**, at **bola**.

7.2.4 Sa mga salitáng inuulit na nása hulíng pantig ang ⟨o⟩, hindi na pinapalitan ang letrang ⟨o⟩ ng ⟨u⟩. Lagyan ng gitling sa gitna ng salita.

Halimawa
diy**ô**-diy**ô** ‘paunti-unti’
say**ô**-say**ô** ‘isa-isa’
ribo**o**-ribo**o** ‘libo-libo’
nano**o**-nano**o** ‘ano-ano’
sun**od**-sun**od** ‘sunod-sunod’

May kataliwasan sa káso ng mga salitáng inuulit na walang kahulugan kapag inihiwalay ang dalawang parte nito tulad ng taudtaod ‘mamaya’. Walang kahulugan ang “taod” lámang.

7.2.5 Nagiging ⟨u⟩ ang ⟨o⟩ sa hulíng pantig ng salita kapag dinadagdagan ng panlapi katulad ng -on/-hon at -an/-han at mabilis ang pagbigkas ng patinig.

Salitáng-Ugat	Panlapi	Salitáng Maylapi
kadto ‘punta’	-on	kad tuon ‘puntáhan’
himo o /gibo ‘gawa’	-on	him uon / gib uon ‘gawin’
magay on ‘maganda’	-on	magay unon ‘napakaganda’
baly o ‘lipat/palit’	-han	baly uhan ‘palitán’

Ugat na Surmaton	Panlapi	Inlapi na Surmaton
kapot ‘hawak’	-an	kaputan ‘hawakán’
sulod ‘loob’	-an	suludan ‘lagyan sa loob’

7.2.6 Kun an surmaton may doble na ⟨o⟩, an una na patinig lang an nagiging ⟨u⟩ kun indadagdagan san panlapi.

Ugat na Surmaton	Panlapi	Inlapi na Surmaton
boot ‘bait’	ma-, -on	mabuoton ‘napakabait’
looy ‘awa’	ka-, -an	kaluoyan ‘kaawaan’
toom ‘saulo’	-on	tuomon ‘saulohin’
loom ‘kulob’	-on	luomon ‘balutin o ikulong’
doot ‘diit’	-an	duotan ‘diitan’

7.2.7 Kun an surmaton nagtatapos sa ⟨e⟩ nan may ⟨o⟩ sa butnga, an ⟨e⟩ nagiging ⟨i⟩ nan an ⟨o⟩ nagiging ⟨u⟩ kun indadagdagan san panlapi.

Ugat na Surmaton	Panlapi	Inlapi na Surmaton
kapote	ka-, -han	kaputihan ‘lagyan ng kapote’
diskobre	-hon	diskubrihon ‘tuklasin’
korte	-han	kurtihan ‘lagyan ng porma o disenyo’

Salitáng-Ugat	Panlapi	Salitáng Maylapi
kapot ‘hawak’	-an	kaputan ‘hawaká n’
sulod ‘loob’	-an	suludan ‘lagyan sa loob’

7.2.6 Kapag ang salita ay may kambal-patinig na ⟨o⟩, ang unang patinig lamang ang nagiging ⟨u⟩ kapag dinadagdagan ng panlapi.

Salitáng-Ugat	Panlapi	Salitáng Maylapi
boot ‘bait’	ma-, -on	mabuoton ‘napakabait’
looy ‘awa’	ka-, -an	kaluoyan ‘kaawaan’
toom ‘saulo’	-on	tuomon ‘saulohin’
loom ‘kulob’	-on	luomon ‘balutin o ikulong’
doot ‘diit’	-an	duotan ‘diitan’

7.2.7 Kapag ang salitang ugat ay nagtatapos sa ⟨e⟩ at may ⟨o⟩ sa gitna ng salita, ang ⟨e⟩ ay nagiging ⟨i⟩ at ang ⟨o⟩ ay nagiging ⟨u⟩ kapag dinadagdagan ng panlapi.

Salitáng-Ugat	Panlapi	Salitáng Maylapi
kapote	ka-, -han	kaputihan ‘lagyan ng kapote’
diskobre	-hon	diskubrihon ‘tuklasin’
korte	-han	kurtihan ‘lagyan ng porma o disenyo’

7.2.8 Sa mga uram na saritang agko <o> saka sinusundan sa <n> sa unang pantig, nagbabago a patinig saka katinig. A <o> nagigin <u> saka a <n> nagigin <m> kin a kasunod na silaba nagpupuo sa /<v> saka <p>/<f>.

Hinudam na Surmaton	Surmaton sa Sorsoganon
conferencia	kumperensiya
convento	kumbento
confeti	kumpeti
conforme	kumporme
convulsion	kumbulsiyon

Diri sakop san patakaran na ini an mga surmaton na hudam na letra na <m> na talaga an kasunod san <o> sa orihinal parehas san **kompanya** (compañía) nan **kompleto** (completo). Mao man an mga hudam na surmaton na an kasunod san <n> pakatapos san <o> mga letra puwera san /<v> at <p>/<f> parehas san **kontrata** (contrata), **kontrobersiya** (controversia), nan **konsumo** (consumo).

7.2.8 Sa mga salitáng hiram na may <o> at sinusundan ng <n> sa unang pantig, nagbabago ang patinig at katinig. Ang <o> nagiging <u> at ang <n> ay nagiging <m> kapag nag-uumpisa ang kasunod na pantig sa /<v> at <p>/<f>.

Salitáng Hiram	Salita sa Sorsoganon
<i>conferencia</i>	kumperensiya
<i>convento</i>	<i>kumbento</i>
<i>confeti</i>	<i>kumpeti</i>
<i>conforme</i>	<i>kumporme</i>
<i>convulsion</i>	<i>kumbulsiyon</i>

Hindi sakop ng tuntúning ito ang mga salitáng hiram na letrang <m> na talaga ang kasunod ng <o> sa orihinal tulad ng **kompanya** (compañía) at **kompleto** (completo). Gayundin ang mga salitáng hiram na ang kasunod ng <n> pakatapos ng <o> ay mga letrang maliban sa /<v> at <p>/<f> gaya ng **kontrata** (contrata), **kontrobersiya** (controversia), at **konsumo** (consumo).

8 | MGA BANTAS

An mga minasunod na patakaran sa paggamit san bantas intiripon hali sa niyan na praktis na san mga nauna na artikulo sa bilog na mundo.

8.1 Tuldok ⟨.⟩

8.1.1 Ingagamit na tanda sa pagtapos san nagsasabi o nagsusugo na pangungusap.

1.Mahamot an burak
1.Mabango ang bulaklak

2.Mabuot an amo maestro.
2.Mabait ang aming guró.

3.Kuwaa na niyo an silhig kay malimpiya kita.
3.Kunin niyo na ang walis dahil maglilinis tayo.

8.1.2 Sa Pagpahalip-ot.

- Pagpahalip-ot san surmaton.

Sen .	Senador
Kap .	Kapitan
Dr.	Doktor

- Sa surat, ingagamit ini sa pagpahalip-ot san titulo san insuratan.

Kgg. Lorna G. Reyes
Prinsipal 1
Barcelona South Central School
Barcelona, Sorsogon

8 | MGA BANTAS

Ang sumusunod ay mga pangunahing tuntúnin sa pagbabantas base sa mga kasalukuyang praktika ng mga pangunahing lathalaan sa daigdig.

8.1 Tuldok ⟨.⟩

8.1.1 Karaniwang ginagamit na pananda sa hulihán o panapos sa pangungusap na pasalaysay o paustos.

1.Mahamot an burak
1.Mabango ang bulaklak

2.Mabuot an amo maestro.
2.Mabait ang aming guró.

3.Kuwaa na niyo an silhig kay malimpiya kita.
3.Kunin niyo na ang walis dahil maglilinis tayo.

8.1.2 Sa Pagpapaikli.

- Pagdadaglat ng mga salita.

Sen .	Senador
Kap .	Kapitan
Dr.	Doktor

- Sa surat, dinadaglat ang titulo ng sinusulatan.

Kgg. Lorna G. Reyes
Prinsipal 1
Barcelona South Central School
Barcelona, Sorsogon

- Sa mga ngaran, kun ingagamit lang an inisyal san butnga na pangaran.

Rimando **B.** Castillo
Antonio **G.** Gonzalez
Katrina **O.** Perez

8.1.3 Paglista. Inbubutang an tuldok pagkatapos san numero/ letra.

An mga minasunod an patakaran sa kontest sa pagsurat sin tigsik.

1. Bukas an kontes sa mga estudyante sa Grade 5.

1. Bukas ang timpalak sa mga estudyante sa Grade 5.

2. An sinurat dapat himo mismo san kaintra nan nakasurat sa Sorsoganon.

2. Ang sinulat na dapat gawa mismo ng kalahok at nakasulat sa Sorsoganon.

3. An tema manungod sa Buwan ng Pagbasa

3. Ang tema ay tungkol sa Buwan ng Pagbasa.

8.1.4 Sa Agham nan sa Matematika.

- Sa Matematika, ingagamit sa sistema na desimal.

3.14 (kun pira an π)

1.31 sentimetro

- Sa Agham, ingagamit sa pagsurat san mga siyentipiko na pangaran san mga hayop o tanom.

R. leonardi (daglat nin *Rafflesia* an R.)

D. dugon (daglat nin *Dugong* an D.)

- Sa mga pangalan, inisyal lang ang ginagamit na gitnang pangalan.

Rimando **B.** Castillo
Antonio **G.** Gonzalez
Katrina **O.** Perez

8.1.3 Paglilista, Pagtatala o Enumerasyon. Inilalagay ang tuldok pagkatapos ng bilang/ titik.

An mga sumusunod ay tuntúnin sa timpalak sa pagsulat ng tigsik.

1. Bukas an kontes sa mga estudyante sa Grade 5.

1. Bukas ang timpalak sa mga estudyante sa Grade 5.

2. An sinurat dapat himo mismo san kaintra nan nakasurat sa Sorsoganon.

2. Ang sinulat na dapat gawa mismo ng kalahok at nakasulat sa Sorsoganon.

3. An tema manungod sa Buwan ng Pagbasa

3. Ang tema ay tungkol sa Buwan ng Pagbasa.

8.1.4 Sa Agham at sa Matematika.

- Sa Matematika, ginagamit sa sistemang desimal.

3.14 (halaga sa $n \pi$)

1.31 sentimetro

- Sa Agham, ginagamit sa pagsulat ng mga pangalan ng siyentipiko ng mga nilalang na hayop o halaman

R. leonardi (daglat ng *Rafflesia* ang R.)

D. dugon (daglat ng *Dugong* ang D.)

8.1.5 Relasyon sa Iba pa na Bantas.

An mga pangugusap na may direkta na sinabi ingagamitan san panipi.

- Kun an direkta na sinabi nasa unahan, butangan ini san kuwit nan tuldok sa urhian san pangungusap.

1.“Kagayon sini na bata,” pag-omaw ni Manay Leni.
1.”Ang ganda nitong bata,” pagpupuri ni Manay Leni.

2.”Habo niya mag-upod,” sabi ni Henry.
2.”Ayaw niyang sumama,” sabi ni Henry.

3.”Wara tabi ako aram sa nangyari,” paliwanag ni Mira
3. “Wala po akong alam sa nangyari,”paliwanag ni Mira

- Kun an direkta na sinabi nasa urhian na parte san pangungusap, isurat an tuldok san panipi.

1.Pag-omaw ni Manay Leni, “Kagayon sini na bata.”
1.Pagpuri ni Manay Leni,“Ang ganda nitong bata.”

2.Sabi ni Henry, “Habo niya mag-upod.”
2. Sabi ni Henry,“Ayaw niyang sumama.”

3.Paliwanag ni Mira, “Wara tabi ako aram sa nangyari.”
3.Paliwanag ni Mira,“Wala po akong alam sa nangyari,”

- May pagkakataon na an pangungusap nasa sulod san panaklong, kaya an tuldok nasa sulod man.

1.San nakaagi na bulan, naglarga pakadto sa Saudi an kaniya ina. (An kaniya ina sayo na OFW.)
1,Sa nakaraang buwan, lumakbay patungo sa Saudi ang kaniyang ina. (Isang OFW ang kaniyang ina)

8.1.5 Relasyon sa Iba pang Bantas.

Ginagamitan ng panipi ang mga pangungusap na may tuwiran o direktang sinabi.

- Kung ang tuwiran o direktang sinabi ay nása unahán, lagyan ito kuwit at tuldok sa hulihán ng pangungusap.

1.“Kagayon sini na bata,” pag-omaw ni Manay Leni.
1.”Ang ganda nitong bata,” pagpupuri ni Manay Leni.

2.”Habo niya mag-upod,” sabi ni Henry.
2.”Ayaw niyang sumama,” sabi ni Henry.

3.”Wara tabi ako aram sa nangyari,” paliwanag ni Mira
3. “Wala po akong alam sa nangyari,”paliwanag ni Mira

Kung ang tuwiran o direktang sinabi ay nasa hulihan na bahagi ng pangungusap, panatilihin ang tuldok

1.Pag-omaw ni Manay Leni, “Kagayon sini na bata.”
1.Pagpuri ni Manay Leni,“Ang ganda nitong bata.”

2.Sabi ni Henry, “Habo niya mag-upod.”
2. Sabi ni Henry,“Ayaw niyang sumama.”

3.Paliwanag ni Mira, “Wara tabi ako aram sa nangyari.”
3.Paliwanag ni Mira,“Wala po akong alam sa nangyari,”

- May pagkakataon na ang pangungusap ay nása loob ng panaklong, kayâ ang tuldok ay nása loob din.

1.San nakaagi na bulan, naglarga pakadto sa Saudi an kaniya ina. (An kaniya ina sayo na OFW.)
1,Sa nakaraang buwan, lumakbay patungo sa Saudi ang kaniyang ina. (Isang OFW ang kaniyang ina)

- Minsan sa sulod san panaklong parte pa san pangungusap kaya nasa luwas san panaklong an tuldok.

‘Diri nakasayuma an duwa san sira darahon san pulis (pan-o diri na sira nakadulag).’

8.1.6 Sa Sanggunian. Ingagamit an tuldok para isiway an detalye manungod sa awtor nan titulo san libro bilang sayo na parte sa sanggunian.

Almario, Virgilio. *Balagtisismo Versus Modernismo*. Lungsod Quezon:Ateneo de Manila University Press, 1984.

8.1.7 Sa Sanggunian na Online. Ingagamit an tuldok para isiway an mga detalye sa sayo na URL (uniform resource locator).

www.kwf.gov.ph
www.deped.gov.ph

8.1.8 Sa Diksiyonaryo. Ingagamit para tanda san pagtapos.

kem-bót png:paghiwag san bariksan.
ga-bót p:paghawan san ging-ot o bagay.

8.2 Kuwit (<,>)

8.2.1 Ingagamit ini para masabi na pinahalip-ot an ideya nan tanda ini sa pansamantala na pagpundo san ideya (nan pagbasa).

- 1.Bag-o siya magpaeskwelahan, naisip niya, dapat ngay-an nagdara siya payong. San harani na siya, biglan unuran sin makusog.
- 1.Bago siya pumunta sa eskuwelahan, naisip niya ,dapat pala nagdala siya ng payong. Nang malapit na siya, biglang umulan nang malakas.

- May pagkakataon naman na ang nása loob ng panaklong ay bahagi pa ng pangungusap, kayâ ang tuldok ay nása labas ng panaklong.

‘Diri nakasayuma an duwa san sira darahon san pulis (pan-o diri na sira nakadulag).’

8.1.6 Sa Sanggunian. Ginagamit ang tuldok upang paghiwalayin ang detalye tungkol sa may-akda at ang pamagat ng aklat bílang isang kasali sa sanggunian.

Almario, Virgilio. *Balagtisismo Versus Modernismo*. Lungsod Quezon:Ateneo de Manila University Press, 1984.

8.1.7 Sa Sangguniang Online. Ginagamit ang tuldok upang paghiwalayin ang mga detalye sa isang URL (uniform resource locator).

www.kwf.gov.ph
www.deped.gov.ph

8.1.8 Sa Diksiyonaryo. Ginagamit bílang tanda ng pagtapos.

kem-bót png:paggalaw ng balakang.
ga-bót p:pagbunot ng damo o bagay.

8.2 Kuwit (<,>)

8.2.1 Ginagamit upang masabi ang pinaikling idea o pansamantalang pagtigil ng daloy ng idea (at pagbása).

- 1.Bag-o siya magpaeskwelahan, naisip niya, dapat ngay-an nagdara siya payong. San harani na siya, biglan unuran sin makusog.
- 1.Bago siya pumunta sa eskuwelahan, naisip niya ,dapat pala nagdala siya ng payong. Nang malapit na siya, biglang umulan nang malakas.

8.2.2 Sa mga Serye. Ingagamit an kuwit sa serye na tulo o mas daghan pa na serye san ideya sa sayo na pangungusap na inbiriyo san sayo na pang-ugnay.

1.Sayo ako na tawo na maogma, mahilig magkaon, pero kuripot. Paborito ko kaunon an suli na pinangat, mangga, nan isda.

1.Isa akong tao na masaya,mahilig kumain,pero kuripot. Paborito ko kainin ang gulay na pinangat, mangga, at isda.

8.2.3 Pagsiway sa mga Ideya.

1.An maboot na bata, urgulyo san magurang.

1.Ang mabait na bata, orgulyo ng magulang.

8.2.4 Pagsiway sa mga Detalye. Ingagamit sa pagsiway sa titulo/ posisyon san sayo na tawo, detalye san istaran nan petsa (kun an insusunod na porma bulan-petsa-taon).

1.Naghatag san pahayag si Dr. Alison Medina, an presidente san PhilippineDoctor's Association, manungod sa pagtaas san presyo san mga bulong.

1.Nagbigay ng pahayag si Dr. Alsion Medina, ang pangulo ng Philippine Doctors'Association, tungkol sa pagtaas ng presyo ng mga gamot.

8.3 Tandang Pananong (?)

Ginagamit a tandang pananong sa pag-uunga, usisa, o pagdadarwang-isip (sa mga nakukong detalye).

1.Sin-o an nagkuwa san padara ko?

1.Sino ang kumuha ng padala ko?

2.Nano daw an sul-uton ko sa aga?

2.Ano kaya ang susuotin ko búkas?

8.2.2 Sa mga Serye. Ginagamit ang kuwit sa serye ng tatlo o mas marami pang ideya sa isang pangungusap na pinagsama-sama ng isang pang-ugnay.

1.Sayo ako na tawo na maogma, mahilig magkaon, pero kuripot. Paborito ko kaunon an suli na pinangat, mangga, nan isda.

1.Isa akong tao na masaya,mahilig kumain,pero kuripot. Paborito ko kainin ang gulay na pinangat, mangga, at isda.

8.2.3 Panghiwalay ng mga Idea.

1.An maboot na bata, urgulyo san magurang.

1.Ang mabait na bata, orgulyo ng magulang.

8.2.4 Panghiwalay ng mga Detalye. Ginagamit sa paghiwalay ng titulo/ posisyon ng isang tao elemento ng tiráhan, at petsa (kung an sinusundan na format buwanpetsa-taon).

1.Naghatag san pahayag si Dr. Alison Medina, an presidente san PhilippineDoctor's Association, manungod sa pagtaas san presyo san mga bulong.

1.Nagbigay ng pahayag si Dr. Alsion Medina, ang pangulo ng Philippine Doctors'Association, tungkol sa pagtaas ng presyo ng mga gamot.

8.3 Tandang Pananong (?)

Pangkalahatang gámit ng tandang pananong ang pagpapahayag ng tanong, usisa, o alinlangan (sa datos na nakalap).

1.Sin-o an nagkuwa san padara ko?

1.Sino ang kumuha ng padala ko?

2.Nano daw an sul-uton ko sa aga?

2.Ano kaya ang susuotin ko búkas?

8.4 Tandang Padamdám (¡)

Ingagamit an tandang padamdám sa mga pahayag na nagpapaimod sin bigla naemosyon parehas san pagkauyam, pagkangarat, pagkahadok.

1.Paghuna niya siya pirme an tama!
1.Akala niya siya palagi ang tama!

2.Hala! Nadapa an gurang!
2.Hala! Nadapa ang matanda!

3.May asuwang!
3.May aswang!

8.5 Tuldok-Kuwit (;

Inpapakila sini an listahan san mga parirala o pangungusap.
“Dako na danon sa kabuhayan an mga kuwarta na padara san mga OFW; pero mas magiging matibay an kabuhayan kun magkakamay-on san sadiri na industriya an mga tao.”

8.6 Tutuldok (:)

Inpapakila sini an listahan san mga parirala o pangungusap.

1. Sa mga sinabi ni Uya Sepa natapos an programa: “Rinaot san ama ko an ako buhay: Diri mararaot an imo buhay. Diri ko tutugutan na rauton man san imo ama an buhay mo...”
1.Sa mga kataga ni Aling Sepa nagtatapos ang dula: ‘My parents ruined my life. Yours will not be ruined. I shall not let your father do it...’

8.7 Panipi (“ “)

Ingagamit ini sa direkta na sinabi sa sayo o mas daghan pa na pangungusap nan iba pa na sanggunian.

8.4 Tandang Padamdám (¡)

Ginagamit ang tándang padamdám sa mga pahayag na dulot ng bugso ng damdám, sigaw, o pahayag na mapang-uyam.

1.Paghuna niya siya pirme an tama!
1.Akala niya siya palagi ang tama!

2.Hala! Nadapa an gurang!
2.Hala! Nadapa ang matanda!

3.May asuwang!
3.May aswang!

8.5 Tuldok-Kuwit (;

Ginagamit upang paghiwalayin ang mga sugnay na nakapag-iisa na walang pang-ugnay.
“Dako na danon sa kabuhayan an mga kuwarta na padara san mga OFW; pero mas magiging matibay an kabuhayan kun magkakamay-on san sadiri na industriya an mga tao.”

8.6 Tutuldok (:)

Ipinakikita nitó ang mga nakatalang mga parirala o pangungusap.

1. Sa mga sinabi ni Uya Sepa natapos an programa: “Rinaot san ama ko an ako buhay: Diri mararaot an imo buhay. Diri ko tutugutan na rauton man san imo ama an buhay mo...”
1.Sa mga kataga ni Aling Sepa nagtatapos ang dula: ‘My parents ruined my life. Yours will not be ruined. I shall not let your father do it...’

8.7 Panipi (“ “)

Ginagamit ito sa tuwiran o direktang sinabi sa isa o mas marami pang pahayag o pangungusap na sinabi ng iba o sanggunian.

Sinabi niya sa kadaghanan “May-on sin maabot na makusog na bagyo kaya intero magpreparar.”

Sinabi niya sa karamihan “Mayroong darating na malakas na bagyo kaya magsihanda ang lahat.”

8.8 Gitling (-)

8.8.1 An gitling (hyphen) tanda para siwayon an mga in-uutro na surmaton o mga in-uutro na silaba sa surmaton.

tulo-tulo ‘tatlo-tatlo’
duwa-duwa ‘dala-dalawa’
imat-imat ‘patay-sindi na ilaw’
tago-taguan ‘tago-taguan’
luto-lutuan ‘luto-lutuan’
turog-turugan ‘tulog-tulugan’

8.8.2 Insabi sa Kapitulo 1 na an gitling nagsisimbolo sa impit na tunog na may kasunod na patinig sa butnga san surmaton. Inbubutang an gitling sa butnga san duwa na silaba na nagtatapos sa katinig nan nagbabatog sa patinig.

Halimbawa:
nag-adal ‘nag-aral’
nag-eskwela ‘nag-eskuwela’
bag-o ‘bago’
tam-is ‘tamis’
sin-o ‘sino’
tun-og ‘tunog’

8.8.3 Ingagamit man ini para isiway sa panlapi an mga hinudam na surmaton na nasa original na ispeleng nan mga pangngalang pantangi.

maka-Rizal
mapa-Barcelona
mapa-SSU

8.8 Gitling (-)

8.8.1 Ang gitling (hyphen) ay tanda upang paghiwalayin ang mga inuulit na salita o mga inuulit na pantig sa salita.

tulo-tulo ‘tatlo-tatlo’
duwa-duwa ‘dala-dalawa’
imat-imat ‘patay-sindi na ilaw’
tago-taguan ‘tago-taguan’
luto-lutuan ‘luto-lutuan’
turog-turugan ‘tulog-tulugan’

8.8.2 Nabanggit sa Kabanata 1 na ang gitling ay sumisimbolo sa impit na tunog na may kasunod na patinig sa gitna ng salita. Inilalagay ang gitling sa gitna ng pantig na nagtatapos sa katinig at ng sumusunod na pantig na nagsisimula sa patinig.

Halimbawa:
nag-adal ‘nag-aral’
nag-eskwela ‘nag-eskuwela’
bag-o ‘bago’
tam-is ‘tamis’
sin-o ‘sino’
tun-og ‘tunog’

8.8.3 Ginagamit din ito upang ihiwalay sa panlapi ang mga hiram na salitang nasa orihinal na baybay at ang mga pangngalang pantangi.

maka-Rizal
mapa-Barcelona
mapa-SSU

pa-Bulan
 pa-Sorsogon
 ma-Jollibee
 nag-makeup
 naka-Gucci
 kontra-Marxismo

8.8.4 Paghihiwalay ng Numero. Ang gitling din ang ginagamit sa paghihiwalay ng mga pangkat ng numero sa telepono, ISBN, ID, at kauri.

236-7982 (numero sin telepono)
 978-971-9901-78-2 (numero sin ISBN)
 2006-75693 (numero sin ID)
 449-179-631-000 (numero sin TIN)

8.8.5 Pag-ispeling. Ingagamit an gitling sa pag-ispeling san mga letra sa surmaton.

An Filipino in-iispeling na F-i-l-i-p-i-n-o o kayâ kapital ef-ay-el-ay-pi-ay-en-o

An Bulkan Mayon in-iispel na B-u-l-k-a-n-M-a-y-o-n o kayâ kapital bi-yu-elkey-ey-en-kapital em-ey-way-o-en-el

An Marso in-iispeling na M-a-r-s-o o kayâ kapital em-ey-ar-es-o

8.8.6 Pananda san Panlapi. Gitling an tanda para maaraman kun an panlapi unlapi, gitlapi o hulapi.

nag- (unlapi)	nag kaon
-in- (gitlapi)	kina on
-on (hulapi)	kaun on

pa-Bulan
 pa-Sorsogon
 ma-Jollibee
 nag-makeup
 naka-Gucci
 kontra-Marxismo

8.8.4 Paghihiwalay ng Numero. Ang gitling din ang ginagamit sa paghihiwalay ng mga pangkat ng numero sa telepono, ISBN, ID, at kauri.

236-7982 (numero ng telepono)
 978-971-9901-78-2 (numero ng ISBN)
 2006-75693 (numero ng ID)
 449-179-631-000 (numero ng TIN)

8.8.5 Pagbabaybay. Ginagamit ang gitling sa pagbabaybay ng mga titik ng salita.

Ang Filipino ay ibinaybay na F-i-l-i-p-i-n-o o kayâ kapital ef-ay-el-ay-pi-ay-en-o

Ang Bulkan Mayon ay ibinaybay na B-u-l-k-a-n-M-a-y-o-n o kayâ kapital bi-yu-el-key-ey-en-kapital em-ey-way-o-en-el

Ang Marso ay ibinaybay na M-a-r-s-o o kayâ kapital em-ey-ar-es-o

8.8.6 Pananda ng Panlapi. Gitling ang pananda upang maláman kung ang panlapi ay unlapi, gitlapi, o hulapi.

nag- (unlapi)	nag kaon ‘kumain’
-in- (gitlapi)	kina on ‘kinain’
-on (hulapi)	kaun on ‘kainin’

8.8.7 Senyas san Nautod na Surmaton. Ingagamit an gitling tanda na nautod an sayo na surmaton na nasa durho san linya na nasa masunod na linya an kasugpon. Importante na tama an pagpapantig sa naging pag-utod san surmaton sa durho san linya.

1.Mayad an simbag san estudyante. Pero kaipuhan **ipaliwa-**nag niya an ibig sabihon sa pagbanggit niya sa mga Negrito na mga ninuno ta ini.

1.Mainam ang sagot ng estudyante. Ngunit kailangang ipaliwanag ang ibig niyang sabihin sa pagbanggit sa mga Negrito bilang mga ninuno natin.

Para sa komprehensibo na giya sa paggamit san bantas,imudon an *Manwal sa Masinop na Pagsulat* san Komisyon sa Wikang Filipino.

8.8.7 Senyas ng Naputol na Salita. Ginagamit ang gitling bilang senyas na naputol ang isang salita sa dulo ng isang linya at nása susunod na linya ang karugtong. Mahalaga na wasto ang pagpapantig sa naging pagputol sa salita sa dulo ng linya.

1.Mayad an simbag san estudyante. Pero kaipuhan **ipaliwa-**nag niya an ibig sabihon sa pagbanggit niya sa mga Negrito na mga ninuno ta ini.

1.Mainam ang sagot ng estudyante. Ngunit kailangang ipaliwanag ang ibig niyang sabihin sa pagbanggit sa mga Negrito bilang mga ninuno natin.

Para sa komprehensibong gabay sa pagbabantas, tingnan ang *Manwal sa Masinop na Pagsulat* ng Komisyon sa Wikang Filipino.

LISTAHAN SAN MGA SURMATON

Filipino	Hilaga /Sentro na Sorsoganon	Katimugan na Sorsoganon
isa	sarô	sayô
dalawá	duwa	duwa
tatló	tulo	tulo
ápat	upat	upat
limá	lima	lima
ánim	onom	onóm
pitó	pito	pito
waló	walo	walo
siyám	siyam	siyam
sampû	sampulo	napulo
dalawampû	baynte	baynte
sandaán	sanggatos	sanggatos/syen
líbo	ribo/sangribo	ribo/sangribo
walâ	warâ	warâ
lahát	intero	intero
magbiláng	magbilang/magkuwenta	magbilang / magkuwenta
háyp	hayop	hayop
ibon	bayong	tamsi
uwák	uwak	uwak
manók	manok	manok/maldos
pakpák	pakpak	pakpak
balahíbo	balukag/barahibo	balukag/barahibo
buwáya	buaya	buaya
ígat	kasili	kasili
palakâ	talapang/palakâ	talapang/palakâ
áhas	halas	halas

TALAAN NG MGA SALITA

Filipino	Hilaga /Sentro na Sorsoganon	Katimugan na Sorsoganon
báboy	orig (baboy)/butakal (laláking baboy) / pakal (babaeng baboy)	orig (baboy)/butakal (laláking baboy)/pakal (babaeng baboy)
áso	ayam	ayam
unggóy/ matsíng	ukay	ukay
kalabâw	karabaw	karabaw
usá	usa	usa
dagâ	iragâ	iragâ
buntót	ikog	ikog
pagóng	baô	baô
buláte	alulunti	uging/bulate/alulunti
lamók	lamok	namok
kúto	kuto	kuto
gagambá	lawà	lawà
ánay	aloy	aloy
kúto	kuto	kuto
paruparó	kulibangbang	kulibangbang
maglutò	magsapnâ/maglutò	lutò/maglutò
palayók	kaldero	koron/kaldero
kutsarón/ sandók	kutsaron	kutsaron/dako na kutsara na panliskay
lumunók/ nilunók	tulon/magtulon/tinulon	tulon/magtulon/tinulon
káin / kumáin	kaon / nagkaon	kaon/nagkaon
itlóg	bunay	bunay
asín	asin	asin

Filipino	Hilaga / Sentro na Sorsoganon	Katimugan na Sorsoganon
kamóte	kamote	kamote
karné	karne	karne
sabáw	sabaw	sabaw
almusál/agáhan	pamahaw	pamahaw
maásim	maaslom	maalsom/maaslom
tamís/matamís	matam-is	matam-is
mapaít	mapait	mapait
busóg	busog	busog
gútom	gutom	gutom
inumín	inumon	inumon
úhaw	páhà	páhà
álak	alak	arak
bulók	yudô/lupâ	yudô/lupâ
lúsong	lusong	lusong
niyóg	lubi	lubi
búko	buko	silot
lúya	luy-a	luy-a
damó	duot	ging-ot/gabon
nípa	nipa	nipa
manî	manî	manî
bigás	bugas	bugas
ipá	upa	uta
magbayó	magbayo	magbayo
pambayó	bayo	bayo
kánin	kan-on /lútò	lútò
pálay	palay	paray
palayán	kabas-an	uma/pasakay
tubó	tubó	tubó

Filipino	Hilaga / Sentro na Sorsoganon	Katimugan na Sorsoganon
kaingín	kaingin	kaingin
gúbat	makahoy	makahoy
taním	tinanom / masitas	tinanom / masitas
punò	punò	punò
ugát	ugát	ugát/gamót
balát ng káhoy	upak/ubak/panit san kahoy	upak/ubak/panit san kahoy
dáhon	dahon	dahon
bulaklák	burak	burak
tiník	tunok	tunok
prútas	prutas	prutas
butó	pisog	liso
ságing	saging	saging
yantók	ratan/uway	ratan/uway
abaká	abaka	abaka
búlak	gapas	gapas
talóng	talong	tarong/talong
búnga ng ngangà	bunga	bunga
ikmó	búyò	búyò
ngangà	mamá	mamá
ápog	àpog	àpog
ngayón	niyan	niyan
umága	aga	àga
tanghalì	udto/alas dose	udto/alas dose
hápon	hapon	hapon
áraw	aga	adlaw
gabí	gab-i	gab-i

Filipino	Hilaga / Sentro na Sorsoganon	Katimugan na Sorsoganon
ngayón	niyan	niyan
búkas	buwas / sa aga	buwas / sa aga
kahápon	kahapon	kahapon
taón	taon	taon
buwán	bulan	bulan
bituín	bituon	bituon
áraw	adlaw	sudang/adlaw
himpapawíd	langit	langit
úlap	dampog	ulap/dampog
kulóg	dalugdog	dalugdog
kidlát	kilat/kidlat	kidlat
ulán	uran	uran
bahaghári	balangaw	balangaw
malamíg	mahagkot	mapinit
ínit/mainit	mainit	mapasò/gabinhod
mainit	mainit	mapasò/mainit
Manáhan / tumirá	mag-istar	mag-istar
bákod	kudal	kudal
sahíg	salóg	salóg
báhay	balay	balay
bubóng/atíp	bubong/atop	bubong/atop
sílong	sirong	sirong
bintanà	bintana	bintana
dingdíng	dingding	lunob/dingding
uwî	ulî	ulî
mabúhay	mabuhay	mabuhay
búkong-búkong	buko-buko	buko-buko/bul-ong

Filipino	Hilaga / Sentro na Sorsoganon	Katimugan na Sorsoganon
katawán	lawas	lawas
hità	hità	hità
paá	tiil	siki
sákong	sákong	sákong
talampákan	rapadapa	rapadapa
túhod	tuhod	tuhod
dalirì ng paá	guramoy sa tiil	guramoy sa siki
puwérta, pukì	puday/pipì/puyet	puday/pipì/puyet
titì	lapit/pitoy/pisot/butò	lapit/pitoy/pisot/butò
tumbóng	igot-igot	igot-igot
pigî	lubot	lubot
balíkat	abaga/sugbong	abaga/sugbong
pálad	palad	palad
dalirì	guramoy	guramoy
síko	siko	siko
bráso	braso	braso
dipá	dupa	dupa
kamáy	kamot	kamot
dangkál	dangkal	dangaw
dibdíb	dughan	dubdob/dughan
súso	dudò	dudò
likód	likod	likod
tiyán	tiyan	tiyan
pusò	pusò	pusò
bitúka	bitúka	bitúka
atáy	atáy	atáy
bagà	bagà	bagà
tadyáng	gusok	gusok

Filipino	Hilaga / Sentro na Sorsoganon	Katimugan na Sorsoganon
ugát	ugát	ugát
dugô	dugô	dugô
butó	tul-ang	tul-ang
tabâ	tabâ	tabâ
úlo	úlo	úlo
buhók	buhók	buhók
útak	útak	útak
mukhâ	bayhon	pandok/bayhon
noó	agtang	agtang
pisngí	pisngi	pisngi
babâ	kûkò	kûkò
bibíg	bâbâ	hiwâ/bâbâ
labî	ngudóy	mudoy/ngudóy
dilà	dilà	dilà
ngípin	ngipon	ngipon
taínga	talínga	talínga
matâ	mata	mata
kílay	kíray	kíray
pilikmatâ	pirok	pirok
ilóng	ilong	irong
leég	liog	liog
lalamúnan	tutunlan	tutunlan
balát	pánit	pánit
pílat/péklat	péklat	péklat
tahî, tahíin, hinabî	tahî, tahíon, tinahî	tahî, tahíon, tinahî
lála	sala-sala	sala-sala
baníg	banig	banig

Filipino	Hilaga / Sentro na Sorsoganon	Katimugan na Sorsoganon
tahî/itahî/ manahî	tahî/itahî/matahî	tahî/itahî/matahî
karáyom	dágom	dágom
kúmot	tamong	tamong
únan	ulunan	ulunan
pantalón	pantalon	pantalon
bahág	bahag	bahag
labâ/máglaba	laba/maglaba	laba/maglaba
lúbid	lubid	lubid
hilagà	norte	norte
silánga	sirangan	sirangan
kanlúran	sulnupan	sulnupan
tímog	timog/sur	timog/sur
malápit	harani	harani
malayò	harayò	harayò
kánan	tuó	tuó
kaliwâ	walá	walá
makítid/makípot	mapiot	masiok/mapiot
maluwáng	mahiwas	mahiwas
lálím/malálím	hararom	hararom/haragrom
ilálím	irarom	irarom
punô	punô	punô
mababâ	hababâ	hababâ
maiklí	halip-ot	halip-ot
malakí	dakô	dakô
mahabâ	halabâ	halabâ
derétso/tuwíd	deretso/tadong	tanos/deretso/tadong
tákot	hadlok	hadok

Filipino	Hilaga / Sentro na Sorsoganon	Katimugan na Sorsoganon
gálit	urit	urit
nahiyâ	naálo	naraw-áy
iyák/umiyák	hibî/naghibî	hibî/naghibî
matákot	hadlok/mahadlok	hadok/mahadok
áway	áway	híran
malungkót	mamúndò	mamúndò
sakít/kirót	kulog	kulog
tawá/tumáwa	tawá/tuminawá/nagtawá	tináwa/tumináwa/nagtináwa
akyât/umakyât	sakát/suminakát/nagsakát	sakát/sumakát
lumútang	lutaw	lutaw
lumipád	layog/naglayog	lupad,lunupad/layog,naglayog
húlog	hulog/nahulog	hulog/nahulog
hiláhin	kabig/kabigon	kabig/kabigon
itúlak	tuklangon	tuklangon
takbó	dalagan	dalagan
bilís/mabilís	malaksì/makaskas/masigkat	malaksì/makaskas/masigkat
lákad/maglakád	lakat/maglakat	lakaw/maglakaw
paikútin	taririk/pataririkon,talibong /patalibungon	taririk/pataririkon,talibong /patalibungon
tayô/tumayô	tindog/tumindog	tindog/tumindog
upô/umupô	ingkod/umingkod	ingkod/umingkod
itsá, ihágis	tapok/itapok	tapok/itapok
ibasúra	itapok	itapok
kasáma	kaupod	kaupod
kaibígan	amigo/amiga/barkada	amigo/amiga/barkada

Filipino	Hilaga / Sentro na Sorsoganon	Katimugan na Sorsoganon
babáe	babaye	babaye
laláki	lalaki	lalaki
matandáng laláki	gurang	gurang
matandáng babáe	gurang	gurang
táo	tawo	tawo
sámbahayán	balay/kabalayan	balay/kabalayan
pamílya	pamilya	pamilya
tátay	amâ/papa/papay	amâ/papa/papay
nánay	inâ/mama/mamay	inâ/mama/mamay
kapatíd	kamanghod/magurang	kamanghod
anák	batit	bata
asáwa	asawa	asawa
asawang babáe	asawa na babaye	asawa na babaye
anák	batit	bata
alípin, katúlong	uripon/kabulig	uripon/kadanon
bálo	balo	balo
pangálan	pangaran	pangaran
bulág	buta	buta
bingí	bungol	bungol
maysakit	maysakit	mayhapdos
patáy	minatay	minatay
mamatáy	mamatay	mamatay
pigsâ	pigsâ	pigsâ
ubó	ubo	ubo
napakapayát	kapayat/payatunon,kaniwang/maniwangon	kahugos/mahuguson
katí	katol	katol

Filipino	Hilaga / Sentro na Sorsoganon	Katimugan na Sorsoganon
ikuskós	kuskos/ikuskos	kuskos/ikuskos
kínis/makínis	makinis	makinis
pigâ/pigaín	pugâ/pugaon	pugâ/pugaon
húgas/ naghúgas	hugas/naghugas	hugas/naghugas
páhid, punásan	pahid, pahidan/lahid, lahidan/punas,punasan	pahid,pahidan/lahid, lahidan/pahik,pahikan/ punas,punasan
marumí	maatî	maatî
masamá	maraot	maraot
kagát	kagat	kagat
súnog/sunúgin	sunog/sunugon,silab/ silabon	sunog/sunugon,sirob/ siruban
hiwà/magputól	putol/giris,girison	hiris/giris,girison
sipáin	sipà/sipáon	sipà/sipáon
patayín	matayon	patayon
magsinungalíng	buwà/magbuwà	buwà/magbuwà
kalmutín	katulon/kaluton	kaka/katulon
nákaw/ magnákaw	kalit/magkalit,kawat/ kawaton	kalit/magkalit,kawat/ kawaton
lakás/malakás	kusog/makusog	kusog/makusog
mahinà	maluya	maluya
tálas/matálas	matarom	matarom
kalúban, suksúkan	takluban	takuban/sarungan
sibák	siak/tiak	siak/tiak
saksák / saksakín	saksak/saksakon	saksak/saksakon
mapuról	mangurol	matangpol

Filipino	Hilaga / Sentro na Sorsoganon	Katimugan na Sorsoganon
panagínip	damgo	inop
makalímot	limot	limot
tandaán	dumdumon	dumdumon
alám	aram	aram
kilála	kilala	kila
matutúhan	maukudan	maaraman
ulítin	uliton/utrohon	uliton/utrohon
maglarô/laruin	kanam/magkanam	uyag/mag-uyag
umáwit	kanta/magkanta	kanta/magkanta
matúlog	turog/magturog	turog/magturog
gisíng	mata	mata
hawákan	kapot	kapot
amóy	amoy/bahò	bahò
tingnân	kitaon	imudon
sábi	sabi	sabi
sagót	simbag	simbag
tawágin	tawag/tawagon	gahoy/gahuyon
kuwénto	istorya	istorya
salitâ	surmaton	surmaton
óo	amo	mao
hindî	dilî	dirî
súnog	sunog	kalayo
úsok	aso	aso
abó	abo	abo
úling	oring	oring
hángin	hangin	hangin
alíkabók	alpog	alpog
pútik	laboy	lapok

Filipino	Hilaga / Sentro na Sorsoganon	Katimugan na Sorsoganon
buhángin	baybay	baybay
káhoy	kahoy	kahoy
daán	dalan / tinampo	dalan / tinampo
lúpa	dutà	ingod
lindól	linog	linog
bató	bato	bato
landás	agihan / dalan	agihan / dalan
bundók	bulod	bulod
tuktók	tuktok	tuktok
báyad	bayad	bayad
ibénta, ipagbilí	ipabakal	ipabakal
bilí / bumilí	bakal / magbakal / bumakal	bakal / bumakal
magtrabáho	magtrabaho	magtrabaho
utang	utang	utang
marálitâ	pobre / tios / kawaraon	pobre / tios / kawaraon
mayáman	mayaman	mayaman
múra	barato	barato
mahál (na présyo)	mahal	mahal
ibigáy	ihatag	ihatag
putî	putî	putî
itím	itom	itom
pulá	pula	baga / pula
diláw	dilaw	yellow / kanya / dulaw
luntî	green / berde	green / berde
magandá	magayon	magayon
malakí	dakô	dakô

Filipino	Hilaga / Sentro na Sorsoganon	Katimugan na Sorsoganon
íhip/híhip	huyop	huyop
hiningá	hangos	hangos
ilibíng	ilubong	ilubong
mahírap	masakit/mapagal/ dipisil	masakit/mapagal/ dipisil
hukáy/humúkay	hukay/humukay	ukad/mag-ukad
mabúti/mabaít	mayad/mabuot	mayad/mabuot
matigás	makudat/matugas	makudat/matugas
mabigát	magub-at	magub-at
magtagò	magtagò	magtagò
ilán	pira	pira
mangáso	magdakop	magdakop
magaán	magian	magaan
nawalà	nawarà	nawarà
bágo	bag-o	bag-o
lumà	lumà	lumà/daan
ibá	iba	iba
singsíng	singsing	singsing
aníno	anino	anino
malíit	saday	saday
dikít/dumikít	dukot/nagdukot / duminukot	dukot/dunukot/ nagdukot
sumúso	nagdúdò	nagdúdò
luhà	luhà	luhà
tinalì	hinigot	hinigot
maghintáy	hulat/maghulat	hulat/maghulat
talì	higot	higot

MGA NAGBILOG SAN ORTOGRAPIYA

Nagsurat/Manunulat

April Rose G. Cielo

Olandia Elementary School, Barcelona, Sorsogon

Imelda Ropal Hona

Bulusan Central School, Bulusan, Sorsogon

Mary Anne S. Fuaso

Bulusan Central School, Bulusan, Sorsogon

Mylene E. Espallardo

Gubat South Central School, Gubat, Sorsogon

Ryan G. de la Torre

Bicol University College of Education, Daraga, Albay

Tagasuri:

Ana Cristina G. Fortes

Sorsogon State University, Sorsogon City

Angelina E. Galpo

Sabang Elementary School, Bulusan, Sorsogon

Beverley P. Babagay

DepEd Sorsogon City Division, Sorsogon City

Clariese E. Esperanzate

Putiao Elementary School, Barcelona, Sorsogon

Debbie T. Campana

Irosin Central School, Irosin, Sorsogon

Elena D. Tatel

Sorsogon National High School, Sorsogon City

Elisa B. Guardian

Pawa Elementary School, Matnog, Sorsogon

Evalyn G. Pulga

Salvacion Elementary School, Sta. Magdalena, Sorsogon

Maria Elena L. Hiban

Jose G. Alindogan Elementary School, Juban, Sorsogon

Maria Rechel M. Marcaida

Bicol University Gubat Campus, Gubat, Sorsogon

Michael John A. Jamora

Sorsogon State University, Sorsogon City

Myla F. Ete

San Roque Elementary School, Bulusan, Sorsogon

Nilda E. Funtalba

San Ramon Elementary School, Gubat, Sorsogon

Noemi R. Bontigao

Bulan North Central School-A, Bulan, Sorsogon

Remedios F. Hapa

Irosin Central School, Irosin, Sorsogon

Vanille C. Estipona

Gubat North Central School, Gubat, Sorsogon

Evalyn G. Pulga

Salvacion Elementary School, Sta. Magdalena, Sorsogon

Flordeliza A. Escandor

Gubat North Central School, Gubat, Sorsogon

Greg G. Olayres

Bicol University Gubat Campus, Gubat, Sorsogon

Helen G. Escarcha

Matnog Central School, Matnog, Sorsogon

Jenifer L. Gayanes

San Roque Elementary School, Sta. Magdalena, Sorsogon

Jopet Vincent B. Medalla

Sorsogon State University Castilla Campus, Castilla, Sorsogon

Leny G. Grino

Jose G. Alindogan Elementary School, Juban, Sorsogon

KOMISYON SA WIKANG FILIPINO

KALUPUNAN NG MGA KOMISYONER

Arthur P. Casanova, PhD

Tagapangulo
Komisyoner sa Wikang Tagalog

Carmelita C. Abduhraman, EdD

Fultaym Komisyoner para sa Programa at Proyekto
Komisyoner sa Wikang Waray

Benjamin M. Mendillo, Jr., PhD

Fultaym Komisyoner para sa Pananalapi at Programa
Komisyoner sa Wikang Ilokano

Hope S. Yu, PhD

Komisyoner sa Wikang Sebwano

Jesus C. Insilada, EdD

Komisyoner sa Wikang Hiligaynon

Reggie O. Cruz, EdD, PhD

Komisyoner sa Wikang Kapampangan

Christian T.N Aguado, PhD

Komisyoner para sa mga Wikang Katimugang Pamayanang
Kultural

Melchor E. Orpilla, PhD

Komisyoner sa Wikang Pangasinan

Atty. Marites Barrios-Taran

Direktor IV

SANGAY NG LINGGUWISTIKA AT APLIKADONG LINGGUWISTIKA

Lourdes Z. Hinampas

Earvin Christian T. Pelagio

Christian D.S Nayles

APENDIKS

A. Pagsurat san Tuldik

1. An lengguwahe san computer dapat naka-set sa:

English (United States)

United States-International Keyboard

2. Sunudon an mga masunod na instruksiyon para makasurat sin patinig na may tuldik:

Gusto Maipaimod	Una na Pipinduton	Sunod na Pipinduton	Kinaluwasan
<i>Arin na pantig an may doon</i>	<i>' (apostrophe key)</i>	<i>Letra san dinuduunan na patinig</i>	<i>á, é, í, ó, ú</i>
<i>Impit sa durho san pantig o surmaton</i>	<i>` (grave accent key)</i>	<i>Letra san patinig na insusundan san impit</i>	<i>à, è, ì, ò, ù</i>
<i>Pantig na nagtatapos sa impit mao an dinuduunan na pantig san surmaton</i>	<i>^ (circumflex accent key)</i>	<i>Letra san dinuduunan na patinig</i>	<i>â, ê, î, ô, û</i>
<i>Schwa</i>	<i>“ (quotation marks)</i>	<i>Letra e</i>	<i>ë</i>

APENDIKS

A. Pagsusulat ng Tuldik

1. Ang lengguwahe ng computer ay dapat naka-set sa:

English (United States)

United States-International Keyboard

2. Sundin ang sumusunod na instruksiyon upang makasulat ng patinig na may tuldik:

Gusto Maipaimod	Unang Pindutin	Sunod na Pindutin	Kinalabasan
Aling pantig ang may diin	' (apostrophe key)	Titik na diniinang patinig	á, é, í, ó, ú
Impit sa dulo ng pantig o salita	` (grave accent key)	Titik ng patinig na sinusundan ng impit	à, è, ì, ò, ù
Pantig na nagtatapos sa impit ay siyang diniinang pantig ng salita	^ (circumflex accent key)	Titik ng diniinang patinig	â, ê, î, ô, û
Schwa	" (quotation marks)	Titik e	ë

SANGGUNIAN

Almario, V. S. (Ed.). (2014). KWF Manwal sa Masinop na Pagsulat. Komisyon sa Wikang Filipino.

Cunanan, F. (2015). Ang dialect area ng Bikol-Sorsogon: Isang paunang suri [The dialect area of Bikol-Sorsogon: A preliminary investigation]. Daluyan: Journal ng Wikang Filipino, 21(1), 32-64. <https://journals.upd.edu.ph/index.php/djwf/article/view/4966>

Dery, L. (1991). From Ibalon to Sorsogon: A historical survey of Sorsogon Province to 1905. Quezon City: New Day Publishers.

Eco, C. (1969). A survey of the dialect geography in the 6 towns of Sorsogon (Donsol, Sorsogon, Bacon, Gubat, Casiguran, and Sta. Magdalena) (Master's thesis). University of the Philippines Diliman.

Escalante, A. (1978). A study of Southern Sorsogon verbs (Master's thesis). University of the Philippines Diliman.

Lobel, J. W., & Tria, W. S. (2000). An satuyang tataramon: A study of the Bikol language. Naga: Lobel and Tria Partnership, Co.

McFarland, C. (1974). The dialects of the Bikol area (Doctoral dissertation). Yale University.

McFarland, C. (Ed.). (1983). A linguistic atlas of the Philippines. Manila: Linguistic Society of the Philippines.

Mintz, M. (1973). Case and semantic affixes of Bikol verbs (Doctoral dissertation). University of Hawaii.

Nolasco, M. R. (1994). Gramar ng Sorsogonan [The Grammar of Sorsogonan] (Master's thesis). University of the Philippines Diliman.

Philippine Statistics Authority. (2015). Population of Region V - Bicol (Based on the 2015 Census of Population). Retrieved 20 June 2016 from <https://psa.gov.ph/content/population-region-v-bicol-based-2015-census-population>

Republika ng Pilipinas
Tanggapan ng Pangulo

KOMISYON SA WIKANG FILIPINO

KAPASIYAHAN NG KALUPUNAN NG MGA KOMISYONER BLG. 58-7

Serye 2024

PINAGTITIBAY ANG KAPASIYAHAN PARA SA ORTOGRAPIYANG SORSOGANON

SAPAGKAT, alinsunod sa Batas Republika Blg. 7104, s. 1991, upang magpatupad ng patakaran ng Estado sa pagtitiyak at pagtataguyod ng patuluyang pagpapaunlad, pagpapayaman, at pagpapalaganap ng mga wika ng Pilipinas;

SAPAGKAT, iniaatas pa ng Seksiyon 14 ng Batas Republika Blg. 7104, s. 1991 ang sumusunod na mga responsibilidad ng KWF:

(d) Magpanukala ng mga patnubay at istandard para sa mga anyuing lingguwistiko at pagpapahayag sa lahat ng opisyal na komunikasyon, publikasyon, tekstibuk, at iba pang materyales sa pagbasa at pagtuturo;

(e) Hikayatin at palaganapin, sa pamamagitan ng sistema ng mga insentibo, ang mga grant at gawad, ang pagsusulat at publikasyon—sa Filipino at ibang mga wika ng Pilipinas—ng mga akdang orihinal, kabilang ang mga tekstibuk at sangguniang materyales sa iba't ibang disiplina;

xxx

(g) Tawagan ang alinmang kagawaran, kawanihan, opisina, ahensiya, o alinmang kasangkapan ng Pamahalaan, o alinmang pribadong entidad, institusyon, o organisasyon para sa kooperasyon at tulong sa pagtupad ng mga gawain, tungkulin, at pananagutan nito;

(h) Magsagawa sa mga antas na pambansa, rehiyonal, at lokal ng mga pagdinig pambuliko, kumperensiya, seminar, at iba pang mga pangkatang talakayan upang umalam at tumulong sa paglutas ng mga suliranin at mga isyung may kaugnayan sa pagpapaunlad, pagpapalaganap, at preserbasyon ng Filipino at iba pang mga wika ng Pilipinas;

SAPAGKAT, ang *Ortograpiyang Sorsoganon* ay nagsisilbing mahalagang sanggunian para sa mga mananaliksik ng mga wika ng bansa na tumutugon sa mandato ng KWF batay sa Batas Republika Blg. 7104, gayundin sa mga pangunahing kasangkot.

IPINAPASIYA, gaya ng ginawang pagpapasiya ngayon, at sang-ayon sa mga inilatag na proposisyon sa itaas, pinagtitiyak ng KWF ang patarakan sa pagbuo at pagpatatupad ng patakarang pangwika ng KWF kaugnay ng opisyal na ortograpiya ng Sorsoganon.

IPINAPASIYA, na matapos ang konsultasyon at ugnayan ng KWF at ng mga stakeholder ng wikang Sorsoganon, at matapos din ang serye ng pagsusuri at rebisyon ng ortograpiya ng nabanggit na wika, pinagtitiyak ang kapasiyahang ito bilang pagkilala sa opisyal na ortograpiya ng wikang Sorsoganon;

IPINAPASIYA pa, na anumang pagbabago sa ortograpiya ng nabanggit na wika ay kinakailangang dumaan sa wastong konsultasyon ng KWF at ng mga stakeholder ng wika, at pagkaraan ay sa pagpapatibay ng Kalupunan ng mga Komisyoner ng KWF;

IPINAPASIYA din, na maglalaan ng kaulukang pondo ang KWF para sa paglalathala ng nabanggit na ortograpiya;

IPINAPASIYA sa wakas, na inilalakip at ginagawang mahalang bahagi ng kapasiyahang ito ang kopya ng opisyal na ortograpiya ng wikang Sorsoganon.

PINAGTITIBAY ANG KAPASIYAHAN PARA SA ORTOGRAPIYANG SORSOGANON

PINAGTIBAY ng Kalupunan ng mga Komisyoner sa Pulong ng Kalupunan na ginanap ngayong 26 HULYU 2024 sa Ardenhill Suites, 3 Sci. Arbono, Diliman, Quezon City

Kom. ARTHUR P. CASANOVA, PhD
Tagapangulo
Komisyoner para sa Wikang Tagalog

Kom. BENJAMIN M. MENDILLO, JR., PhD
Komisyoner para sa Wikang Ilokano

Kom. HOPE S. YU, PhD
Komisyoner para sa Wikang Sebwano

Kom. MELCHOR E. ORPILLA, PhD
Komisyoner para sa Wikang Pangasinan

Kom. ABRAHAM P. SAKILI, PhD
Komisyoner para sa mga Wika ng Muslim Mindanao

Kom. JOSE KERVIN CESAR CALABIAS, PhD
Komisyoner para sa mga Wika ng Kahilagaang Pamayanang Kultural

Kom. CARMELITA C. ABDURAHMAN, EdD
Komisyoner para sa Wika ng Samar-Leyte

Kom. JESUS C. INSILADA, EdD
Komisyoner para sa Wikang Hilagaynon

Kom. REGIE O. CRUZ, EdD, PhD
Komisyoner para sa Wikang Kapampangan

Kom. CHRISTIAN T.N. AGUADO, PhD
Komisyoner para sa mga Wika at Kultura ng mga Katutubo sa Mindanao

PINATUTUNAYAN NG NAKALAGDA NA ANG KAPASIYAHAN BLG. 58-7, SERYE 2024 AY PINAGTITIBAY NG KALUPUNAN NG MGA KOMISYONER NG KOMISYON SA WIKANG FILIPINO.

Kom. ARTHUR P. CASANOVA, PhD
Tagapangulo

KOMISYON SA WIKANG FILIPINO

Gusaling Watson, 1610 Kalye J.P. Laurel
San Miguel, 1005 Maynila
Tel. (02) 899-606-70 www.facebook.com/komfilgov komfil@kwf.gov.ph
www.kwf.gov.ph